

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Historie a současnost Celní správy České republiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracoval:

Jiří Ryba

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Historie a současnost Celní správy České republiky“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 27.02.2011

.....
Jiří Ryba

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji také své rodině, zejména manželce, která pro mne byla při mém celkovém průběhu studia cennou oporou.

Jiří Ryba

Obsah:

Úvod	2
1 Celní správa	5
2 Historický vývoj celní správy na našem území do roku 1918	7
2.1 Historie vzniku celnictví na území naší země	7
2.2 Rozvoj celnictví do roku 1621	10
2.3 Vývoj celní organizace po třicetileté válce	13
2.4 Celnictví v období po napoleonských válkách	16
3 Vývoj celní správy v letech 1918 – 1945	19
3.1 Celnictví v nově vzniklé Československé republice	19
3.2 Celní zákon z roku 1927	21
3.3 Období předmnichovské do skončení II. světové války	23
4 Celní správa v poválečném Československu do doby současné	27
4.1 Období po II. světové válce do roku 1989	27
4.2 Celní správa v letech 1989 – 2004	32
4.3 Celní předpisy související se vstupem České republiky do Evropské unie	35
4.4 Činnost Celní správy České republiky v současnosti	38
5 Praktická část	43
5.1 Cíle průzkumu, stanovení hypotéz, vypracování dotazníku	43
5.2 Charakteristika souboru respondentů, metody organizace průzkumu	47
5.3 Výsledky průzkumu, vyhodnocení hypotéz	48
5.4 Prezentace výsledků průzkumu	62
Závěr	64
Resumé	66
Anotace	67
Seznam použité literatury a informačních zdrojů	69
Přílohy	72

Úvod

Motto:

„Dějiny celnictví jsou nerozlučně spjaty s dějinami obchodu, a protože obchod je v podstatě stejně starý jako lidstvo samo, můžeme celnictví považovat za nejstarší povolání vůbec“.

(citát z přednášky na téma Historie celnictví)

S prvními písemnými zmínkami o clech se můžeme setkat již v záznamech objevených ve starověké Mezopotámii, kde cla tvořila podstatnou část příjmů chrámů a doklady o existenci celníků najdeme i v Písmu svatém, tedy Bibli, kde v Novém zákoně, v Evangelii sv. Matouše je zmínka o hostině Krista u celníka Matouše.

Bakalářskou práci na téma „*Historie a současnost Celní správy České republiky*“ jsem si zvolil hned z několika důvodů. Tím prvním je, že v Celní správě pracuji, tato tematika je mi blízká a informace, které získám při studiu podkladů nutných k úspěšnému vypracování své bakalářské práce, mohu využít jak ve svém zaměstnání, tak i v dalším profesním životě. Myslím si také, že není na škodu znát historii svého povolání.

Neméně důležitou skutečností má potom být osvěta pro širokou veřejnost, jejíž podstatná část má znalosti o činnostech Celní správy (jak se každodenně přesvědčuji) omezené, či zkreslené. I proto by tato moje bakalářská práce měla mít srozumitelný charakter a být čtivou pro každého jejího čtenáře, za dodržení veškerých náležitostí, které má obsahovat.

Cílem bakalářské práce je ukázat na důležité etapy ve vývoji celnictví na našem území, a to jak od úplných prvopočátků až po současnost. Zaměřit se na podrobný rozbor agend, které tato státní složka i ve spolupráci s jinými organizacemi vykonává a spravuje a jejíž působnost a úkoly se neustále rozšiřují. V praktické části považuji za důležité zjistit znalosti, vztah a informovanost obyvatel České republiky o tomto bezpečnostním sboru a jejich pohled na státní správu jako celek.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část bakalářské práce se skládá ze čtyř kapitol členěných do několika oddílů. V části praktické jsou stanoveny cíle a hypotézy sociologického průzkumu, představena charakteristika respondentů, metody organizace průzkumu a vyhodnocení výsledků.

Ve své práci se v její teoretické části po úvodu do problematiky a objasnění některých základních pojmů soustředím na historický vývoj fenoménu celnictví na našem území a to od prvopočátků po současnost, členěný do jednotlivých kapitol a podkapitol, dle významných skutečností, které měly a stále mají na tento významný a důležitý obor lidské činnosti vliv. Zaměřím se zde také na rozbor jednotlivých činností a kompetencí, které Celní správa vykonává, včetně spolupráce s ostatními státními úřady. Pozornost chci věnovat ale i součinnosti této organizace na poli mezinárodní spolupráce a vstupu České republiky do Evropské unie.

Výsledkem průzkumu v části praktické, by mělo být celkové povědomí o základních znalostech a činnosti celních orgánů naší země ze strany občanů, včetně jejich názoru na fungování státních institucí. Měla by tak být zodpovězena otázka, zda jsou úspěchy Celní správy na poli objasňování trestných činů, odhalování daňových a celních úniků, či jiné kriminální činnosti dostatečně a vhodně prezentovány v nejrůznějších médiích s důrazem na co nejširší informovanost a celkovou osvětu směrem k laické veřejnosti.

Spojitost této mojí bakalářské práce se sociální pedagogikou vidím v tom, že nejen celník, ale i každý státní úředník by měl být tak trochu i sociálním pedagogem, neboť má v popisu své pracovní činnosti komunikovat s lidmi, kteří se, ne vždy vlastní vinou nacházejí v méně či více složité životní etapě a laskavý, chápající, ochotný a vstřícný přístup jim může mnohdy pomoci tuto situaci výrazně ulehčit a zjednodušit.

Samozřejmostí by potom u těchto zaměstnanců také mělo být nejen právní povědomí či jasná a rychlá orientace v zákonech, předpisech či vyhláškách, ale alespoň základní znalost psychologických aspektů a osobnosti člověka, předvídání jeho reakcí a tam kde to i jde, předcházení konfliktním situacím například kvalitní a zdravou komunikací.

I proto je důležité neustále pracovat nejen na dalším zvyšování své odborné kvalifikace, ale i na jazykové vybavenosti, což nelehké, ale obohacující studium na této vysoké škole rozhodně splňuje.

1 Celní správa

Celní správa byla zřízena na základě zákona č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky ze dne 1. dubna 2004, který vymezuje organizaci a působnost celních orgánů. Dalšími základními právními akty upravujícími problematiku v oblasti celnictví, je zákon č. 13/1993 Sb., Celní zákon, jež nabyl účinnosti dnem vstupu České republiky do Evropské unie dne 1. května 2005 a Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 celní kodex Společenství.

Celní správa ČR je bezpečnostním sborem zajišťující výkon kompetencí a správu v oblasti cel, jakož i dalších svěřených nefiskálních činností ve prospěch státu i jeho občanů. Je podřízena Ministerstvu financí České republiky a plní dva základní úkoly, kterými jsou ochrana a regulace domácího trhu formou výběru cla z dováženého zboží z tzv. třetích zemí, tedy států, které nejsou členy Evropské unie a dohled nad tím, aby tyto výrobky neohrožovaly životy nebo zdraví lidí, zvířat či rostlin (www.celnisprava.cz).

Mezi další neméně důležité kompetence patří také správa ekologických daní a biopaliv, výběr spotřebních daní, kontrola povinného značení lihu a tabáku, vybírání a vymáhání peněžitých plnění, která vznikla bez správního aktu ze zákona, řízení o přestupcích v oboru její působnosti, kontrolní oprávnění v oblasti zaměstnávání cizinců, silniční dopravy, časového a výkonového zpoplatnění na komunikacích kterých se toto opatření týká, nakládání s odpady a obalovým materiálem, ochrana práv duševního vlastnictví a kulturního dědictví ČR, ale také úspěšná činnost v protidrogové oblasti.

Spolu s Českým statistickým úřadem je i správcem systému statistiky obchodu se zbožím mezi ČR a ostatními státy Evropské unie – Intrastatu CZ. Veškeré peněžité příjmy z výše uvedeného výčtu činností jsou důležitou a podstatnou příjmovou stránkou státního rozpočtu České republiky.

Celní správa ČR také na základě zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému spolupracuje na vyžádání s dalšími bezpečnostními a záchrannými sbory při provádění záchranných a likvidačních prací v případě mimořádných nebo krizových situací. Tato pomoc je v praxi poskytována využitím hlídek mobilního dohledu za účelem ochrany lidských životů, zdraví a majetku, kontroly a usměrňování pohybu vozidel a zboží v ohrožených oblastech republiky. V případě nutnosti provedení speciálních prací, jako jsou zásahy ve výškách, slaňování či další odborné činnosti je k dispozici i zásahová jednotka zvláštního určení - Skupina operativního nasazení (SON), jejíž náplní je v rámci Celní správy boj proti organizovanému zločinu.

Kompetencím a úkolům Celní správy České republiky se budu podrobněji věnovat v oddíle zaměřeném na činnost tohoto bezpečnostního sboru v současnosti.

V současné době činí počet uniformovaných příslušníků Celní správy přibližně 6500 osob ve služebním poměru a 1500 občanských zaměstnanců v poměru pracovním. Je ale pravděpodobné, že v souvislosti s ekonomickými a úspornými opatřeními současné vládní koalice se tento stav bude i nadále snižovat. Zda tyto opatření nebudou mít vliv na plnění úkolů, jež jsou Celní správě České republiky svěřeny, je otázkou.

2 Historický vývoj celní správy na našem území do roku 1918

2.1 Historie vzniku celnictví na území naší země

Co je to vlastně clo? Jak uvádí Brodesser a kol. „clo je zvláštním druhem poplatků. Ve starším období, u nás to platí zhruba až do poloviny 18. století, bylo clo velmi často spojováno s mýtem. Mýto bylo vybíráno z dopravního prostředku, z vozu, lodě nebo koně. Bylo tedy poplatkem za použití cest, mostů, brodů i řek a současně bylo poplatkem z vezeného, neseného nebo plaveného zboží. Cla se dělila podle svého účelu do několika skupin. Berní clo sloužilo výhradně účelům fiskálním a bylo jedním z důležitých zdrojů státních příjmů. Clo ochranné, s nímž se setkáváme zejména v pozdějších etapách, na přechodu od feudalismu ke kapitalismu i v době moderní, mělo za účel chránit některé výrobní odvětví před zahraniční konkurencí nebo zabránit vývozu surovin, polotovarů nebo zemědělských produktů, např. obilí. Z minulosti jsou známá také cla vyloženě politického charakteru, jejichž účelem bylo vykonávat hospodářský a politický nátlak na vládu či na změnu politického nebo hospodářského zřízení. Cla se v minulosti i v současnosti většinou dělila a dělí na dovozní, vývozní a tranzitní“ (Brodesser a kol., 1982, s. 7).

Jak v minulosti, tak i v době současné byla a jsou v obchodní obranné strategii stále využívána cla odvetná, která mají charakter tarifních překážek, tedy poskytování či neposkytování výhod jednotlivým zemím na různé druhy výrobků a zboží. V průběhu času se vyskytly i další druhy cel, která však nedosáhla velkého významu a vlivem různých příčin obvykle zanikla. Tolik tedy objasnění základního pojmu, který je s historií celnictví velmi těsně spjat a ke kterému se budu v této mé bakalářské práci ještě mnohokrát vracet.

Jak jsem již uvedl, je clo (latinsky *teloneum*, německy *zoll*, francouzsky *douane*, anglicky *customs*) a počátek celnictví spojen s dějinami obchodu. Již ve starověkých říších bylo celnictví na velmi vysoké úrovni.

Řekové, kteří byli vynikajícími mořeplavci, založili již v tehdejších dobách mnoho osad a přístavů na pobřeží Středozemního a Černého moře, které se staly významnými obchodními středisky. V těchto místech se vybíraly celní poplatky od obchodníků, dovážejících zboží z širokého okolí za účelem jeho prodeje.

V Aténách při dovozu a vývozu zboží tvořilo clo až padesátinu z hodnoty zboží, v ostatních městech obvykle dvacetinu z jeho ceny (Brodesser a kol., 1982).

Oproti tomu na území římské říše v době jejího největšího rozkvětu, však bylo clo vybíráno nejen v přístavech, ale také na důležitých obchodních stezkách, mostech a cestách a tento poplatek byl stanoven na 2,5 procenta z hodnoty zboží a výrobků. Obrovská rozloha tohoto státního útvaru, jehož část sahala také do Afriky a Asie předurčovala, že pohyb zboží mezi těmito provinciemi a Římem byl velmi čilý a jelikož římské provincie tvořily již v tehdejší době jednotné celní území, uplatňovaly na vývoz a dovoz zboží do zahraničí různá omezení a zákazy, důležité právě pro ochranu a vyváženost vnitřního trhu impéria.

Výběr cla byl za předem sjednanou provizi pronajímán jednotlivcům nebo společností obchodníků či bohatým a váženým občanům, kteří měli samozřejmě zájem na co největším výběru a tím také jejich pověst nebyla nejlepší. Za pomoci svých výběřčích se z výše uvedených důvodů starali o to, aby proclení neunikl žádný náklad přepravovaný jak po souši, tak i po vodě. Jak uvádějí tehdejší prameny, neměli tito lidé příliš dobrou pověst a zejména židovské obyvatelstvo těžce neslo římskou nadvládu a břemena z toho vyplývající, zejména přísně uplatňované právo výběru cla na okupovaných územích, neboť výběřčí cla se snažili vybrat nejen stanovené poplatky, ale současně si i zvýšit vlastní příjmy - mnohdy neoprávněně - například formou zabavení zboží, ať všeho nebo alespoň jeho části a i z tohoto důvodu byli též označováni jako „*publikáni*“, tedy velcí hříšníci a vyvrheli (Čapek, 2010).

Po pádu římské říše tvořila cla v nástupnických státech důležitou složku příjmu panovníků a nejinak tomu bylo i v říši franské, jež těsně sousedila s prvotními útvary na našem území. Výběr cel se již nepronajímal soukromým osobám, ale byl výsostným právem panovníka „*regálem*“ a výběřčími cla se stávali státní úředníci, zvaní „*telonari*“, jejichž povinností bylo i zajištění ochrany země.

Poloha naší země, ležící uprostřed Evropy, předurčovala k tomu, aby se stala důležitou obchodní křižovatkou, kterou procházely obchodní stezky a cesty všech směrů, z nichž mezi nejznámější patří tzv. *Jantarová stezka*, která vedla z Benátek od Jaderského moře, do oblasti dnešního Polska k moři Baltskému.

V 7. století našeho letopočtu po organizovaném svrnutí nadvlády Avarů nad slovanskými kmeny za pomoci skupiny franských kupců, vznikl na našem území kmenový svaz tzv. Sámova říše, rozkládající se v povodí řeky Moravy a zasahující svou rozlohou nejen Čechy, ale i jihozápadní Slovensko, která - jak se dá předpokládat - převzala i některé celní zvyklosti obvyklé ve franské říši. Ke zboží, se kterým se v této době nejvíce obchodovalo, patřily kožešiny, maso, sůl, med, vosk, textilie, šperky, ale i otroci.

K prvním pevným státním zřízením, kde bylo užíváno psaných celních předpisů, však patří až období konce Velkomoravské říše, konkrétně „*Raffelstettenský status*“ celní řád z let 903 – 906 upravující vzájemnou celní praxi franských a velkomoravských obchodníků při vývozu a dovozu svých výrobků, vydaný franskou říší v reakci na množící se stížnosti bavorských kupců a všech, kteří jezdili do východních zemí a byli tam nuceni platit vysoké poplatky (Brodesser a kol., 1982).

Neustále výboje maďarských kmenů, však měly za následek rozvrácení a politický zánik tohoto mohutného a velkého státního útvaru na našem území.

Mezitím se v sousedních Čechách začal vyvíjet nový přemyslovský stát, který později stanul jako české království v čele mezinárodního obchodu. Zbytek bývalé východní části velkomoravské říše - dnešní Slovensko - splynul s Uherským královstvím a vyvíjel se po celé tisíciletí ve zcela jiném prostředí.

2.2 Rozvoj celnictví do roku 1621

Nejdůležitějším obchodním, hospodářským a politickým centrem přemyslovského státu se stala Praha, „*na trhu v Praze se obchodovalo nejen v podobě směny, ale platilo se šátky a také mincemi*“ (Brodesser a kol., 1982, s. 14).

V 10. století byl za vlády knížat Boleslava I. a Boleslava II. položen základ pro vybírání a uspořádání cla v Čechách. Již v zakládací listině Břevnovského kláštera z roku 993 je uveden i seznam celníc na našem území, mezi jinými i Domažlice, které patří vůbec k nejstaršímu celnímu úřadu u nás (viz. příloha č. 1).

Obchod se zahraničím byl v tomto období, ve větší míře tranzitní, neboť Čechami a Moravou ve všech směrech procházely důležité obchodní trasy, z nichž mezi nejvýznamnější patřily tzv. „*zemské stezky*“, tedy průchody mezi pohraničními lesními masivy a neprostupnými hvozdy, kde byly zbudovány strážní hrady, mezi něž patřily např. Kynžvart, Přimda, Bítov nebo Znojmo, včetně hraničních celníc, kde se mimo vojska nacházeli i výběřci cla a mýta (Čapek, 2010).

V této době bylo také stanoveno, že clo bylo výhradním a jedinečným právem knížete, později českého krále, oproti tomu šlechtici mohli vybírat mýtné poplatky spojené s užíváním cest. Za to pak měli povinnost udržovat stezky, mosty a brody a také na nich zajišťovat bezpečnost pro obchodníky.

Clo se obvykle platilo v naturální formě - tedy zbožím -, ale z praktických důvodů se přecházelo k placení celních poplatků penězi, což se stalo ustáleným pravidlem.

Způsob a výši vybírání poplatků za dovážené zboží na území Českého státu potom upravovali vydáváním privilegií – listin, mandátů, patentů a jiných předpisů prakticky všichni panovníci a vládci. Přemyslovci počínaje, pokračujíc Lucemburky, Jagellonci i Habsburky (prezentace Celní správy ČR, 2010).

V 11. století vzniklo v Praze důležité tržiště „*obdařené v pozdějších dobách rozsáhlými privilegii. Na tomto tržišti se zastavovali cizí obchodníci, aby zaplatili dovozní nebo tranzitní clo či jiné poplatky. Bylo umístěno v Týnském dvoře a výnos z cel a poplatků patřil panovníkovi, který měl svého úředníka, jenž vybíral ungeltní, čili celní poplatky*“ (Brodesser a kol., 1982, s. 19).

Postupně pak bylo „*ungeltní právo*“ také uplatňováno ve většině důležitých měst a sídlech například v Plzni, Litoměřicích, Žatci. Na Moravě pak v Opavě, Olomouci či v Brně. Tato města pak také získala od panovníka i „*právo povinného skladu*“, kde musel obchodník veškeré zboží vyložit a zaplatit z něho clo. Toto opatření platilo až do poloviny 14. století, kdy bylo vybírání a placení těchto poplatků pro zahraniční obchodníky převedeno pouze opět na tržiště v Týnském dvoře. Tomu, kdo by se chtěl placení cla vyhnout a byl dopaden, pak bylo zboží celníky zkonfiskováno.

V období vlády rodu Lucemburků a zejména pak za panování Karla IV. byla Praha hlavním městem nejen Království Českého, ale také německé říše a tudíž i tehdejším významným centrem evropského obchodu. Obchod všestranně vzkvétal a zejména lodní přeprava zboží po Labi nabírala na své důležitosti.

Z Nizozemí se přivážela drahá sukna a látky, od Baltského moře pak ryby, sůl, lněná semena. Opačným směrem pak putoval chmel, bronz, víno nebo med. Významná celní střediska a přístavy na této řece jako Litoměřice, Týn nad Labem obdržela od krále své celní řády a tarify.

Období husitských válek, které ač patří mezi významnou etapu v naší historii a jsou nedílnou a důležitou součástí české státnosti, nebylo pro rozvoj obchodu a hospodářství příznivé a taktéž výběr cel byl v létech bojů s křížáckými vojsky velice neutěšený. Ani však v těchto těžkých rocích naplněných válkami, obchod nikdy úplně neustal. Tato etapa i pozdější vláda Jiřího z Poděbrad způsobily, že některé odvěké obchodní stezky, jež vedly přes naše území, byly změněny. Také soustava cel, poplatků a mýt byla značně nepřehledná a složitá, což kupce a obchodníky z jiných zemí odrazovalo. Začali tak dávat přednost novým střediskům zahraničního obchodu, jimiž se stala Vratislav, Linec a Vídeň (Brodesser a kol., 1982).

K reorganizaci a nápravě celních předpisů a zákonů - převážně z důvodu zvýšení příjmů do státní pokladny - přikročil postupně až císař Ferdinand I. Habsburský. V letech 1528 až 1546 zavedl placení cla na 49 celních stanicích a také stanovil clo vývozní, týkající se především zemědělských výrobků, ale i na tehdejší dobu podstatnou novinku placení cla stanoveného procentem z ceny zboží (clo valorické), které se používá dodnes (Čapek, 2010).

Celním mandátem z roku 1558 zrušil také povinnost o výhradní platbě tranzitního a dovozního ungeltu v Praze a bylo tak umožněno vybírat celní poplatky i v jiných městech, v případě odhalení nepoctivých obchodníků pak stanovil i přísné tresty.

Další události v zemi, zakončené památnou a tragickou bitvou na Bílé hoře pak předurčily, že celnictví v českých zemích souvisí na dlouhá léta s celnictvím Rakouska.

2.3 Vývoj celní organizace po třicetileté válce

Doba zničující třicetileté války v Evropě a tvrdá rekatolizační politika Habsburků měla za následek odchod desetitisíců lidí jiného vyznání z měst do emigrace. Zejména řemeslníci a obchodníci, kteří do té doby byli páteří výroby, opouštěli svou zem v obavách o svoje životy. Vesnice se proměňovaly ve zničené trosky bez svých obyvatel, hlad a epidemie tuto zkázu jen znásobovaly. Státní pokladna však potřebovala neustálý přísun peněz, potřebných pro financování války a tak důležitým příjmem bylo i vybrané clo. Obchod byl ve válečných letech značně ztížen, přesto vyšlo několik nových celních a ungeltních tarifů, kterými se zaváděla zvýšená cla na některé druhy výrobků a zboží. Posílena byla i činnost výběrčích mýta a zpřísněna jejich kontrola ze strany panovníka, aby se -pokud možno co nejvíce- zamezilo případným finančním ztrátám (Brodesser a kol., 1982, Čapek, 2010).

Vestfálský mír uzavřený v roce 1648 znamenal ukončení dlouholetého válečného běsnění, a ačkoliv řada důležitých měst a obchodních uzlů byla zničena, hospodářství a obchod se opět začal pomalu rozvíjet. Nutností se stalo zavést opětovný pořádek i do věcí celních a mýtných.

Brodesser charakterizuje organizaci tehdejší celní správy tak, že „*vrchním celním orgánem, který řídil výběr cel, byli dva celní komisaři při české komoře. Jeden z nich byl výběrčím peněz, druhý byl účetním. Celá země byla rozdělena na deset celních obvodů: jablonecký, chomutovský, přísečnický, chebský, tachovský, prachatický, českobudějovický, německobrodský, vysokomýtský a trutnovský. Ve vnitru země byly obvody větší, tedy vysokomýtský a německobrodský. Je samozřejmé, že na státní hranici byla síť celních stanic hustší, zatímco na hranicích českomoravských byly celní stanice řidší*“ (Brodesser a kol., 1982, s. 41).

Dozorčím orgánem každého obvodu, který měl na starosti kontrolu podřízených, byl stanoven „*celní pojezdny*“ a příjem celních úředníků se odvíjel od výše vybraného cla. Postupně bylo zřízeno 145 stálých celních stanic, oproti tomu další filiální úřadovny byly vybudovány na místech, kde docházelo k pokusům o pašování zboží bez zaplacení cla. Kontrolu v těchto místech prováděl sbor portášů, popřípadě oddíly jízdních a pěších dozorců, z nichž v pozdějších časech vznikla pohraniční a finanční stráž.

Značnou změnu v celní politice v Čechách zaznamenal celní řád z roku 1737, který vedle uspořádání systému celní služby zavedl i významná ochranná cla. Na dovoz zahraničního zboží, které se vyrábělo, nebo mohlo být vyrobeno doma, byla uvalena vysoká cla a naopak na zboží vyráběné v monarchii byla zavedena cla nízká. Touto diferenciací se měla výrazně podpořit domácí výroba a export zboží do zahraničí, ale můžeme zde hovořit také o důsledné ochraně domácího trhu.

Po vynuceném odstoupení Slezska Prusku (1745), v období tzv. „*slezských válek*“ zrušila královna Marie Terezie veškeré celní výhody, které plynuly z rakouských celních řádů. Na řadu výrobků pocházejících z Čech a Moravy bylo uvaleno vysoké vývozní clo a některé druhy zboží jako stělný prach, bronz nebo zbraně bylo přímo zakázáno vyvážet. Pruská vláda se odvolávala na celní řád z roku 1737, podle kterého mělo být placeno nižší clo. Rakouská vláda to však odmítala, jelikož Slezsko již nebylo součástí monarchie (Čapek, 2010).

V roce 1752 byl vydán nový celní sazebník, který stanovoval pro zboží dovážené ze Slezska do Čech a na Moravu 30 až 100 % cla. To je zřejmý doklad, že celní politika přerostla v celní válku. Netrvalo dlouho a celní válka se stala válkou otevřenou, známou pod označením jako „*válka sedmiletá*“, jež byla ukončena 15. února 1763 uzavřením prusko-rakousko-saského míru.

V návaznosti na zničující válku, byly provedeny četné reformy, které měly lépe organizovat průmyslovou výrobu a obnovit postižené hospodářství, s nimiž souviselo i vydání nového celního řádu z roku 1775 pro země Koruny české. Tento řád úplně odstranil vnitřní hranice mezi většinou zemí monarchie, ale výjimku tvořily Uhry, Halič, Terst, Chebsko a Plzeň (viz. příloha č. 2).

Doba panování Josefa II., který se stal na sklonku života Marie Terezie jejím spoluvládce, byla obdobím především výrazných reforem. Tento představitel osvícenského absolutismu evropského měřítka byl panovníkem nevšedního významu. Podnikl velkou řadu kroků, které byly prvotně zamýšleny k zefektivnění hospodářství a státní správy, ale ve svém důsledku přispěly i k nebývalému zkvalitnění života poddaných. V roce 1781 bylo zrušeno nevolnictví a vydán toleranční patent. Díky možnosti volně se stěhovat po celé zemi, dostaly nově se rozvíjející manufaktury dostatek pracovních sil (cs.wikipedia.org).

„Císař Josef II. byl toho názoru, že pouze přísnými zákazy dovozu některých produktů do monarchie a zosílením zákazu vyvážet některé domácí zboží lze dosáhnout toho, že domácí výroba bude chráněna před nežádoucí konkurencí“ (Brodesser a kol., 1982, s. 71).

Začalo období důsledných prohibičních opatření, která byla ošetřena i v novém Celním tarifu z roku 1788, díky kterým byly z dovozu a vývozu vyřazeny celé řady a druhy výrobků. Zakázáno bylo dovážet např. železo, ocel, měď, střelný prach. Tento celní předpis bývá také často označován jako „*třicátkový řád*“, protože clo ze zboží bylo stanoveno třicetinou z jeho ceny.

Ve Francii vypukla buržoazní revoluce, která s sebou přinesla také hospodářské blokády, a průmysl v Českých zemích se pozvolna dostával do krize.

2.4 Celnictví v období po napoleonských válkách

V období napoleonských válek se nebyvale rozšířil podloudný obchod a tehdejší celní orgány nebyly schopny pašování zabránit. Z tohoto důvodu nahradila vojenské oddíly, které dosud střežily rakouskou hranici pomezí stráž, která byla pověřena ostrahou hranic jednak vůči cizině, ale i vůči Uhrám, tvořícím samostatné celní území. Tato státní složka podléhala finančním a správním úřadům a měla za úkol zabraňovat podloudnictví a páchaní přestupků podle celních a finančních zákonů, bránit vstupu do země podezřelým osobám, útěkům vojenských zběhů a spolupůsobila také při udržování veřejné bezpečnosti. Oproti tomu dozor nad nepřímými daněmi obstarávala důchodková kontrola, která rovněž podléhala finančním úřadům. Obě tyto složky byly v roce 1842 sloučeny v jednotný sbor – Finanční stráž (Čapek, 2010, prezentace Celní správy ČR, 2010).

Marek uvádí že: *„finanční stráž se měla věnovat především potírání podloudnictví, ale její služební předpisy počítaly i se spoluprací s ministerstvem vnitra při zajišťování vnitřní bezpečnosti státu v celním pásmu a také se spoluprací s ministerstvem obrany v případě vnějšího ohrožení státu“* (Marek, 2000, s. 9).

Polovina 19. století znamenala zásadní přelom v rakouské monarchii. Vznikla také nová společenská třída - dělníci, kteří se organizovaně začali hlásit o svá práva. Přísnou ochranou domácího průmyslu a platností prohibičních opatření se bilance zahraničního obchodu prudce zhoršovala a vlivem založení Německého celního spolku (1834) se změnila v hlubokou pasivitu. Tento systém sice chránil ekonomiku monarchie, ale nesloužil růstu průmyslu a způsoboval jeho zaostávání za ostatními státy Evropy. Jedním ze základních cílů v rámci nové hospodářské politiky se pro Rakouskou stalo zlepšení svého postavení, v rámci něhož mělo dojít k celnímu spojení se všemi státy, které toto sdružení tvořily.

Průmyslníci zemí Dolních Rakous a se však k otázce spojení s německým spolkem vyslovili shodně: „*otevření trhů bezohledné německé konkurenci nemůže přinést žádný užitek*“ (Brodesser a kol., 1982, Čapek, 2010).

V roce 1850 došlo k vytvoření jednotného vnitřního trhu v rakouské monarchii tím, že byla zrušena clení unie mezi Uhry a západní částí říše a bylo vytvořeno jednotné celní území. Došlo tak k podstatné liberalizaci, která vyústila ve vydání nového Celního řádu v roce 1851, jenž vstoupil v platnost 1. února 1852. Tímto řádem byla odstraněna hlavní dovozní a vývozní omezení. Nový celní tarif byl velmi pokrokový a hlavně omezil dovoz či vývoz pouze toho zboží, u kterého to vyžadovaly zdravotně policejní důvody. Jednalo se o tehdy převratný přechod od prohibitivního systému k systému ochrannářskému. Rakousko se znovu zúčastnilo i jednání o vstupu do německého spolku, ale toto vyjednávání ztroskotala a Rakousko se nikdy členem tohoto uskupení nestalo (Čapek, 2010).

Roku 1866 se Rakousko dostalo do vojenského konfliktu s Pruskem, z něhož Prusko vyšlo jako vítěz a stalo se hlavní hospodářskou silou v rámci Německa. Brodesser píše: „*jedním z politických důsledků prohrané války bylo také i očekávané rakousko – uherské vyrovnání, jímž si v roce 1867 rozdělila moc v monarchii německá buržoazie a uherští velkostatkáři*“ (Brodesser a kol., 1982, s. 131).

Státní útvar Rakousko – Uhersko existující od 8. června 1867 do 31. října 1918, který vznikl přeměnou Rakouského císařství (Habsburské monarchie) v únoru 1867 si sice ponechal jednotné celní území, ale otázky celního tarifu a obchodních smluv byly označeny za předmět společného zájmu a ve věcech hospodářských vůči třetím státům byly upraveny jen smlouvami.

V souvislosti s ukončením průmyslové revoluce byly stále více uplatňovány ochránářské snahy a to nejen v Rakousku, ale ve většině evropských zemí. Nejschůdnější cestou bylo přijetí autonomních tarifů roku 1878, kdy bylo zavedeno placení cla ve zlatě, což samo o sobě znamenalo zvýšení sazeb o 15 až 20%.

V roce 1906 došlo k přijetí dalšího celního tarifu, který zúžil celní ochranu a rozšířil celní povinnosti na řadu zboží, které bylo do té doby od cla osvobozeno a také stupňováním agrární ochrany. Tarify na většinu zemědělských a mlýnských výrobků byly zvýšeny průměrně stoprocentně a současně byla zvýšena cla na dobytek a na některé zemědělské výrobky. Zároveň došlo k další celní válce. Pod záminkou veterinárních opatření byla vypovězena obchodní smlouva se Srbskem, což prakticky vedlo k uzavření hranic srbskému dovozu. Tato tzv. „*vepřová blokáda*“ způsobila úplný rozchod mezi oběma státy a poškodila nevratně hospodářskou a politickou přítomnost Rakousko – Uherska na Balkáně (Brodesser a kol., 1982, Čapek, 2010).

Celková úroveň ekonomiky stále více pokulhávala za ekonomikami nejnávštějnějších evropských zemí, protože systematická modernizace začala mnohem později. „*Dynamika obratu zahraničního obchodu Rakousko – Uherska zaostávala za tempem růstu obratu svého největšího rivala Německa, který se v tomto období vyvíjel nejdynamičtěji*“ popisuje tehdejší nelehkou hospodářskou situaci Brodesser (Brodesser a kol., 1982, s. 156).

Oblast celnictví pro jednotlivé země rakouského mocnářství spravovala zemská finanční ředitelství, která byla podřízená ministerstvu financí. Síť celních úřadů v habsburské monarchii zůstala do konce existence monarchie bez podstatnějších změn, nedocházelo k velkému vzniku nových úřadů. V roce 1909 působilo v českých zemích, popř. v jejich nejbližším okolí 127 celních úřadů, z nichž 26 bylo vnitrozemských (viz. příloha č. 3).

To už se ale nad Evropou začala pomalu stahovat hrozivá mračna přízraku první světové války.

3 Vývoj celní správy v letech 1918 – 1945

3.1 Celnictví v nově vzniklé Československé republice

Význam cel v průběhu období první světové války (1914-1918) podstatně poklesl, příjmy do státní pokladny byly ve válečných letech podstatně nižší v důsledku ponížení obchodu se zahraničím a také situace v hospodářství monarchie byla naprosto katastrofální. Rakousko – Uhersko zmítající se v politické krizi a rozporech svého mnohonárodnostního charakteru se ocitlo v konečné fázi své existence. Vyhlášení Československé republiky 28. října 1918 jako společného státu Čechů a Slováků bylo logickým vyústěním tužeb obou národů. Nově vzniklý stát byl však nejen v důsledku rozvráceného hospodářství, ale i právě skončeného válečného běsnění postaven před celou řadu problémů (Brodesser a kol., 1982, Čapek, 2010).

Československo převzalo celý právní řád a správní systém Rakouska - Uherska, tudíž v platnosti zůstal třicátkový řád z roku 1788 platný v Uhrách, celní a monopolní řád z roku 1835 a také zákon o celním sazebníku z roku 1906. Dalším významným krokem bylo zavedení kontroly zahraničního obchodu pomocí povolovacího řízení. Samostatnost obchodní politiky pak byla zajištěna důslednou měnovou odlokou od Rakouska - Uherska, provedenou okolkováním bankovek 25. 2. 1919. Zavedením samostatné měny tak byla ČSR definitivně vyňata z bývalého hospodářského území. Při této akci byla zejména oceněna činnost finanční stráže, která s pomocí vojska pod jejím velením dokázala naprosto neprodyšně uzavřít hranice na dobu dvou týdnů (Čapek, 2010, Marek, 2000).

Představitelé nového státního útvaru si byli vědomi, že důležitým předpokladem jeho fungování je střežená a zabezpečená hranice. *„Podle tehdejších předpisů, měla finanční stráž výsadní postavení při ochraně celních hranic na celém území republiky.*

Příslušníci tohoto sboru se na nově vytyčené státní hranici ujali svých úkolů v náročných podmínkách. Státy sousedící s ČSR, neprojevovaly vůči ní zvlášť přátelské vztahy“ (Holub, 1987, s. 8).

Celní správa státu byla postavena před těžké úkoly. Hranice nebyla stabilizována a jejich délka byla veliká. Navíc na bývalé zemské hranici s Rakouskem nebyly zřízeny celnice a obsazení stávajících celnic bylo nedostatečné. Opět za pomoci vojska byly hranice obsazeny a již v červnu 1919 byly zřízeny a uvedeny do provozu první celní úřady na rakouské hranici. Jednalo se o Horní Dvořiště, Suchdol, Slavonice, Šatov, Znojmo, Břeclav a další. Do té doby jednotná finanční stráž byla rozdělena na „*pohraniční finanční stráž*“ a pro úkoly ve vnitrozemí „*důchodkovou kontrolu*“ (Čapek, 2010, Marek, 2000).

Ale „operačním prostorem příslušníků finanční stráže nebyla jen samotná hraniční čára, ale celní pohraniční pásma, detailně vládním nařízením vymezené příhraniční území, ve kterém směla finanční stráž provádět kontroly osob a podniků s cílem odhalovat neproclené zboží“ (Marek, 2000, s. 9).

V tomto roce byl také vydán důležitý zákon „*o celním území a vybírání cla*“, který stanovil, že celé území československého státu je jednotným celním územím a stanovil výhradní právo státu vybírat celní dávky a podrobovat dovážené, vyvážené a provážené zboží celnímu řízení. Přílohu tohoto zákona tvořil sazebník obsahující 657. sazebních čísel pro dovoz a pouze jedno pro vývoz (hadry a cáry pro výrobu papíru), a zboží v sazebníku nezmíněné bylo beze cla, což se týkalo například obilí, mouky, nebo masa, tedy všeho čeho bylo na trhu nedostatek. Zajímavostí této právní úpravy bylo i právo vlády nařídít placení cla ve francouzských francích (Čapek, 2010, Brodesser a kol., 1982).

3.2 Celní zákon z roku 1927

Stabilizací měny a obranářskou politikou trhu byly vytvořeny příznivé podmínky pro zahraniční obchod a v období vrcholné konjunktury v letech 1924 až 1929 dosáhl vývoz své největší pozitivní bilance v historii existence ČSR. Brodesser uvádí, že: „...představoval v různých obdobích zhruba čtvrtinu až třetinu úhrnné hodnoty průmyslové a zemědělské výroby a některá odvětví závisela na vývozu v ještě větší míře“ (Brodesser a kol., 1982, s. 175).

Celně právní poměry republiky Československé pak doznaly podstatné úpravy vydáním nového celního zákona č. 114/1927 Sb., s účinností od 1. ledna 1928, za jehož autora je považován JUDr. Emil Martinec, oborový přednosta Ministerstva financí, který vytvořil jeden z nejmoderněji pojatých celních zákonů ve světovém měřítku, jenž splňoval úkoly jak fiskálního tak ochranářského pojetí cla (Panuš, 1998, Čapek, 2010).

Celní zákon z roku 1927 byl rozdělen do sedmi hlav, z nichž prvních pět hlav přímo upravovalo celní právo, hlava šestá trestní řízení a hlava sedmá závěrečná a přechodná ustanovení. Jelikož se jednalo o opravdu přelomovou událost v oblasti celnictví, zastavím se u obsahu tohoto nařízení poněkud podrobněji. Tento zákon vymezoval základní pojmy celního práva jako celní území, jímž se rozumělo československé státní území, které se dělilo na celní vnitrozemí a celní pohraniční pásmo, celní hranice, zboží a jeho postup přes hranice k vycelení, celní řízení a povinnosti osob při něm, celní sazebník a také zásadu, že styk s cizinou je volný a vývoz nebo dovoz zboží může být jen výjimečně omezen či zakázán. Ustanovoval platební povinnosti obchodníků a jejich ručení za celní pohledávky a vzniklý celní dluh, včetně správního řízení před celními orgány. Celní řízení se pak dělilo na pět skupin: zboží navržené do volného oběhu, vázaného oběhu, záznamního styku, přepravního styku nebo dovozního styku s celní výhodou a zahajovalo se na návrh strany, a to tzv. prohláškou, která se zpravidla podávala v písemné podobě.

Obsahoval i organizaci celní správy včetně oprávnění jejich orgánů, které byly i nadále v působnosti ministerstva financí. Celní úřady byly podřízeny okrskovým celním správám, což byly zemské finanční úřady v Praze pro Čechy, v Brně pro zemi Moravskoslezskou, v Bratislavě pro Slovensko a v Užhorodě pro Podkarpatskou Rus. Stanovoval také důležité zmocňovací právo pro ministra financí. Pokud by došlo k nepřehlednosti a ke ztěžování celní kontroly zboží v pohraničním pásmu z důvodů nějaké závažné překážky, může ministr financí uplatnit vyvlastňovací právo na tuto překážku (zákon č. 114/1927 Sb., Celní zákon, Čapek, 2010).

Znovu zavedl jednotnou finanční stráž, jíž v §12 definoval takto: *„Finanční stráž jest ozbrojený a stejnokrojem opatřený sbor, jehož kázeň jest přizpůsobena kázní vojenské a jenž jest určen k tomu, aby střežil celní hranici, vykonával celní dozor na přechod osob a přestup zboží na celní hranici a hraničních vodách, aby zabraňoval celním přestupkům a je objevoval, i aby konal pomocné služby u celních úřadů. Úkolem finanční stráže jest též střežiti státní hranici a dozírati na pohraniční osobní styk a na oběh zboží s hlediska kontroly patřící do oboru působnosti jiných správních odvětví podle pokynů daných celní správou. Finanční stráž může konati strážní, kontrolní a jinou službu též v jiných oborech státní služby. Služba finanční stráže bude podrobněji stanovena služebním předpisem, jež vydá ministr financí“* (zákon č. 114/1927 Sb., Celní zákon).

Dočasnou stabilizaci hospodářství vystřídala v roce 1929 světová hospodářská krize, odstartovaná propadem akcií na americkém burzovním trhu, v důsledku čehož se postupně zhroutily ekonomiky takřka po celém světě, vyjma SSSR, jehož průmysl a hospodářství bylo orientováno jiným směrem. Krachy bankovních systémů, velkých podniků, firem, pracovních trhů a s tím spojený nárůst nezaměstnanosti výrazně narušily mezinárodní obchod. O rok později se tato situace výrazně dotkla i Československé republiky. Jelikož se snižovala poptávka po tom zboží, které vytvářelo podstatnou část vývozu, docházelo postupně k poklesu mezinárodního hospodářství a naše země začala svůj vnitřní trh chránit pro svoji průmyslovou i zemědělskou výrobu zavedením nejrůznějších zvýšených celních tarifů a omezení.

3.3 Období předmnichovské do skončení II. světové války

Hospodářská krize, která Evropu naplno zachvátila, přinesla nejen ekonomický pokles států, ale spolu s reparacemi vyplývajícími z Versailleské mírové smlouvy byla také důsledkem vzestupu nacionálního socialismu v sousedním Německu, ztělesněného osobou Adolfa Hitlera. Jeho NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - Národně socialistická německá strana dělníků) se díky souhře těchto faktorů postupně vypracovala na nejsilnější politickou stranu země a získala drtivou podporu nejen mezi obyčejnými lidmi, ale i sympatie rozhodujících průmyslnických a podnikatelských kruhů.

Napjatá politická situace mezi Německem a Československem vyvrcholila v lednu roku 1933, kdy se Hitler stal Říšským kancléřem a netajil se svými plány na zabrání naší země v rámci práva „nadřazeného německého národa na dobytí životního prostoru“. Nezastupitelnou roli zde hrál také fakt, že v pohraničí našeho státu žila početná německá menšina, která pod vlivem promyšlené nacistické propagandy Sudetoněmecké strany a jejího představitele Konráda Henleina začala situaci na hranicích znatelně vyostřovat.

Katastrofální bída v pohraničí vedla k nebývalému rozmachu pašování, avšak finanční stráž postupovala velmi rozvážně a takto odůvodněné podloudnictví stíhala pouze zabavením zboží (viz. příloha č. 4). Nejmasověji se rozšířilo pašování v Orlických horách, ale i v oblastech Krkonoš a Šumavy. Postupně se z pašování levných potravin pro vlastní potřebu vyvinulo pašování za účelem obchodu a předmětem pašování se stalo vše, co bylo v sousedních zemích levnější a dalo se výhodně prodat. V době předcházející těsně Mnichovskému diktátu se však začalo pašovat zlato a valuty a to znamenalo velké nebezpečí pro finanční stráž, protože tito pašeráci již neváhali použít i zbraní (Marek, 2000, Holub, 1987).

V letech 1935 - 1936 začaly provokace a ozbrojené útoky z německé strany nabývat na síle a proto byl v pohraničních oblastech vládním nařízením ze dne 23. října roku 1936 zřízen vojensky organizovaný sbor podléhající politickému velení s názvem Stráž obrany státu (SOS), který byl sestaven z příslušníků stávajících organizací - finanční stráže, četnictva, státní policie, členů obecní stráže, vojenských dobrovolníků, ale i způsobilých zaměstnanců celních úřadů (viz. přílohy č. 5 a 6). Nejpočetnější v tomto obranném uskupení byli příslušníci finanční stráže a mnohým oddílům také veleli (Čapek, 2010, Brodesser a kol., 1982).

Služba vlasti v tomto období válečného nebezpečí byla ze strany SOS opravdu hrdinská a v dnešní době, kdy nabývají síly tendence o přehodnocování výsledků II. světové války, včetně poválečného odsunu sudetských Němců z našeho území na základě tzv. „Benešových dekretů“ není na škodu připomenout si ve vzpomínkách tehdejších pamětníků, jak tato situace v tomto neblahém období pro náš stát a jeho budoucnost vypadala: *„Za závorami v Barensteinu se shromáždil mohutný dav sudetských Němců, kteří spěchali domů do Vejprt. Bylo právě poledne a na celnici zůstaly jen nezbytné hlídky. Ostatní příslušníci finanční stráže odešli do nádražní restaurace na oběd. V tomto okamžiku se přihrnuli ozbrojení henleinovci. Pomocný dozorce finanční stráže Josef Kloub se snažil zabránit hloučkům v přechodu hranic. Marně se snažil zastavit ženu, která měla na kole praporek s hákovým křížem. Obklíčila ho skupina ordnerů, kteří se začali s Kloubem tahat o pušku. Když mu ji vytrhli z rukou, opřel se o veřeje dveří celního úřadu. Spatřil, jak z dálky spěchá k přechodu dozorce Karel Kára. Snad spolu dokáží dav odrazit. Odjistil ruční granát, rozmáchl se a hodil do nejhustšího davu. Okolím zahřměl mohutný výbuch. Lidé se vrhli zpět ke hranici – na místě zůstali ležet dva mrtví – jeden henleinovec a pomocný dozorce Kloub zasažený střepinami vlastního granátu“* (Holub, 1987, s. 104), popřípadě popis tehdejší situace na jiném místě naší ohrožené vlasti z jiného zdroje: *„Němci vytáhli dále pošťáka Párala, žida Mahrishla, kolegu Findeisla a ještě čtyři ostatní, jejichž jména si již nepamatuji. Celkem tedy osm našich kamarádů. Všichni byli před našimi zraky přímo na chodníku bití a týráni šilenými mikulovskými*

Němci i pacholky z Freikorpsu a pověstnými zrudami SS v černých uniformách s lebkou smrtáka na prušácké čepici“... Když byli všichni zajatí do bezvědomí a úplného zkrvavění dobiti a zmrzačení, odtáhli je potom po hrbolaté dlažbě za nohy s hlavami tlukoucími o kameny velmi zanedbané dlažby na nedaleký policejní úřad“ (Lášek, 2007, s. 53, díl II.).

Hrozivá situace ale byla později také na nejvýchodnější hranici naší vlasti Podkarpatské Rusi, zásluhou útoků ze strany maďarských bojůvek, obzvláště pak po 14. březnu 1939 (viz. příloha č. 7), kdy byl vyhlášen fašistický Slovenský štát. Hrdinství tehdejších příslušníků Stráže obrany státu, dokumentuje popis situace na tomto místě jejím tehdejším příslušníkem Otto Vlkem: „...bych chtěl podotknout, že všichni příslušníci naší jednotky, ač dobře věděli, že situace nastalá po 14. březnu 1938 je beznadějná a že odnikud už nemůže přijít pomoc, setrvali na svých místech až do konce. Přitom se vyznamenal každý jedinec svojí chrabrostí a neohrožeností. Pozice k hájení jsme opustili až tehdy, když k tomu byl dán rozkaz a nepříteli byly způsobeny co největší ztráty“ (Lášek, 2008, s. 84-85, díl III.). V tomto období padlo ve službě 48 příslušníků finanční stráže.

Situaci v tehdejším nelehkém období snad nejlépe charakterizují následující řádky: „15. března 1939 zanikl československý stát násilným obsazením zbytku zmrzačeného a okleštěného území. Záříjová krize z podzimu 1938 měla své pokračování. Tehdy se Československo vzepjalo k rozhodné obraně vyjádřené úspěšnou mobilizací své armády, aby zůstalo opuštěno svými spojenci. Západní demokracie -Francie a Velká Británie- nebyly dosti rozhodné. Nedokázaly rozeznat a pochopit hrozící nebezpečí německé agrese, a protože na blížící se válku nebyly připraveny vojensky, ani politicky, ani morálně, dostalo Německo dohodou v Mnichově možnosti ke stupňování svých nároků“ (Šolc, 1991, s. 9).

Nacistický režim zprvu ponechal celní hranici Čech a Moravy v platnosti, ale s tím

jak postupovala okupace dalších zemí, ztratil obchod s neutrálními zeměmi na významu. 1. říjnem 1940 tak vstoupila v platnost celní unie protektorátu s Německem, byla zrušena devizová hranice a zaveden volný platební styk, čímž ztratila koruna svůj význam mezinárodního platidla. Hospodářství naší země bylo napojeno na účetní ústřednu v Berlíně, takže veškeré příjmy z českého dovozu plynuly do říšské pokladny a Německo je používalo na dovoz toho zboží a komodit, které nebylo možno pro potřeby válečného zbrojení vyrobit na jeho území či v obsazených státech.

Celním připojením k Německu vstoupil v platnost říšský sazebník a celní otázky byly podřízeny nově zřízenému úřadu německého vrchního finančního prezidenta v Praze. Správa a výběr cel, spotřebních daní a monopolů se rozdělila mezi úřadovny říšské, které tuto kompetenci vykonávaly jen na celní hranici mezi Moravou a Slovenskem a autonomní úřady protektorátu, zabývající se touto problematikou ve vnitrozemí. Základním správním článkem nového uspořádání ve věcech celnictví pak byly hlavní celní úřady s pomocnými služebnami a také nově zřízené úřadovny pro dozorcí, vykonávající kontrolní činnost (Brodesser a kol., 1982).

Úředníci a příslušníci finanční stráže se díky své výborné znalosti poměrů na hranici po celou dobu druhé světové války aktivně účastnili protinacistického odboje, ať již převáděním osob utíkajícím z protektorátu do zahraničí, zapojením se do bojů v zahraničních armádách, ale i svou činností v partyzánském hnutí či zpravodajských skupinách. Mnoho z nich za to zaplatilo cenu nejvyšší.

4 Celní správa v poválečném Československu do doby současné

4.1 Období po II. světové válce do roku 1989

Porážkou nacistického Německa a jeho spojenců v květnu 1945 antifašistickou koalicí v čele se Sovětským svazem, jež přinesl největší oběti v řadách své armády, ale i civilistů skončil nejrozsáhlejší a nejtragičtější vojenský konflikt v dějinách lidstva. Zničená Evropa se pomalu vzpamatovávala z apokalypsy, kterou prošla. Výsledek II. světové války také přinesl rozdělení kontinentu na různé sféry vlivu ze strany vítězných mocností a předurčil tak jeho rozdělení na východní a západní část. Vděk obyvatel naprosté většiny Československa ke svým osvoboditelům a výrazný úspěch Komunistické strany v prvních volbách po skončení války v roce 1946, kdy získala téměř 41% hlasů je nutno brát - z historického hlediska a v kontextu tehdejších celkových souvislostí, bez hysterického antikomunismu - jako fakt, který byl směrodatný pro další budoucnost naší země.

Košickým vládním programem přijatým 5. dubna 1945 byly položeny základy pro vytvoření nového státního aparátu, včetně vzniku Sboru národní bezpečnosti a systém finančních úřadů byl uspořádán a obnoven v tom stavu v jakém se nacházel před „*mnichovským diktátem*“. Na základě prezidentského dekretu z 23. června 1945 pak byla obnovena činnost výkonu celní kontroly nad celým územím státu, organizace celní správy a finanční stráže, jejichž vrcholným řídicím orgánem se stalo ministerstvo financí, do jehož kompetencí patřila zemská finanční ředitelství, okrskové celní správy a celní úřady s celními služebnami. Tato vyhláška zdůrazňovala potřebu celní kontroly dovozu, vývozu či tranzitu zboží přes naše území, vedení statistiky zahraničního obchodu, ale i nutnost výstavby nových celních úřadů a vybavení těchto budov včetně zázemí jako jsou skladovací prostory či celní sklady.

Členové finanční stráže se pak měli spolupodílet na ochraně a obnově našeho pohraničí (Brodesser a kol., 1982, Holub, 1987).

Důležitým mezinárodním dokumentem z tohoto období je Všeobecná dohoda o clech a obchodu známá pod zkratkou GATT uzavřená v roce 1947 ve švýcarské Ženevě mezi 23 státy, ke které -jako jeden z tehdejších zakladatelů- přistoupilo i Československo. Smluvní strany se v této dohodě shodly na respektování tří základních principů, mezi něž patří uskutečňování obchodu na mezinárodní úrovni bez diskriminace včetně poskytování nejvyšších výhod v systému dovozních a vývozních cel, ochrana domácího průmyslu pouze celními sazbami, bez použití jiných ochranných opatření a ochota řešit případně vzniklé sporné otázky vzájemnými konzultacemi, které mají mít především za úkol zabránit poškození oboustranných obchodních vztahů (www.businessinfo.cz).

Významnou skutečností upravující problematiku celnictví v Československu bylo vydání všeobecného celního sazebníku účinného od 1. července 1947, který odstranil dvojitě celní sazby, sazby klouzavé a další opatření, které nebyly v souladu s poválečnou obchodní a cenovou politikou (viz. příloha č. 8). Zavedení pevných sazeb přispělo k celkovému zjednodušení celého celního řízení a administrace, s přihlédnutím k celkovým potřebám a prioritám zničeného poválečného národního hospodářství (Brodesser a kol., 1982, Čapek, 2010).

Z podnětu KSČ byla k 1. lednu 1948 zrušena finanční stráž a ostrahu československých státních hranic převzal Sbor národní bezpečnosti. Změna státního zřízení o dva měsíce později pak odstartovala proces budování socialistické celní správy s převážnou hospodářskou a obchodní orientací na Sovětský svaz a ostatní státy socialistické soustavy. Výkon celní správy byl svěřen nově zřízeným celním referátům okresních národních výborů, ale jelikož se tento systém neosvědčil, byla

celní správa vládním nařízením ze dne 8. července 1952 zařazena do resortu ministerstva zahraničního obchodu. Zároveň bylo zavedeno nové dvoustupňové organizační uspořádání, kdy byla vytvořena Ústřední celní správa a 86 celnic se svými odbočkami, jejichž počet byl po vytvoření krajů v roce 1960 snížen na 40 (Brodesser a kol., 1982, prezentace Celní správy ČR, 2010).

Nová funkce cla za socialismu, tedy důsledná ochrana monopolu zahraničního obchodu a kontrola oběhu zboží ve styku s cizinou byla právně zakotvena v celním zákoně č. 36/1953 Sb. a výkon celnictví byl přizpůsoben sovětskému modelu a zároveň i reagoval na potřeby Rady vzájemné hospodářské pomoci, jež byla založena o tři roky dříve. Jeho obsahem bylo šest hlav a 56 paragrafů a mimo organizačního uspořádání upravoval hlavní úkoly celní správy, mezi něž patřila ochrana devizových zájmů státu, podpora plánovaného hospodářství a zahraničního obchodu, kontrola plnění zákazů a omezení dovozu zboží, stíhání zboží, které uniklo celnímu dohledu, vyměřování a vybírání cla z vývozu a dovozu zboží do zahraničí a sběr, zpracování a vyhodnocení podkladů pro statistické účely. Samotný postup celního řízení pro určité druhy doprav upravovaly celní řády pro železniční, letecký, poštovní, plavební a silniční styk. Vývoz a dovoz československé koruny byl bez povolení zakázán. Celní správa měla také povinnost spolupracovat s ostatními orgány státní správy a v pohraničním pásmu spolupůsobit s ministerstvem vnitra a národní obrany (zákon č. 36/1953 Sb., *celní zákon*).

Ústavním zákonem o československé federaci vydaným 27. října 1968 Národním shromážděním vznikla od 1. ledna 1969 Česká socialistická republika (ČSR) a Slovenská socialistická republika (SSR), které byly na rozdíl od dosud jednotné Československé socialistické republiky součástí federace. Tato změna státního uspořádání měla svůj vliv i na novou strukturu celních orgánů, kdy byla vytvořena dvě celní ředitelství sídlící pro ČSR v Praze a pro SSR v Bratislavě, která řídila 38 celnic a

celních odboček ve svých částech federace. Obě tato ředitelství řídila Ústřední celní správa, jež byla integrální součástí federálního ministerstva zahraničního obchodu. Toto uspořádání setrvalo až do změny politického režimu v listopadu 1989 (prezentace Celní správy ČR, 2010).

V tomto období došlo také k velkému nárůstu cestovního a turistického ruchu a s tím i spojeného počtu odbavených motorových vozidel na tuzemských hraničních přechodech, ale i ke zdatnému nárůstu vzájemného mezinárodního obchodu, kdy bylo zapotřebí na tyto změny v oblasti výkonu celnictví reflektovat. Důležitým úkolem se v rámci celní správy stala otázka boje proti organizovanému podloudnictví a založení celní vyhledávací služby (1970) zaměřené především na porušování celních předpisů u dovezených motorových vozidel, pašování omamných látek a nedovolenému vývozu vzácných kulturních a historických památek z našeho území do zahraničí (Celní správa České republiky, informační materiál, 2008).

V přímém výkonu služby došlo od roku 1972 ke zdatnému posílení personálního stavu a k upravení pracovních postupů při projednávání cestujících především na silničních přechodech, ale i na vnitrozemských mezinárodních letištích (viz. přílohy č. 9 a 10). Zhodnoceno tehdejšími slovy: „*Vedení Ústřední celní správy se podařilo vytvořit takovou koncepci, která odpovídala požadavkům kladeným na tento úsek za současného stavu i z hlediska perspektiv rozvinuté socialistické společnosti. Podstata této koncepce spočívala ve vytvoření takové celní správy, která je pevnou součástí socialistického státního aparátu, vykonává objektivní kontrolu při přestupu zboží a osob přes státní hranici a současně dává souhlas, aby na základě platných předpisů, pokynů a směrnic osoby a zboží přestoupily státní hranici a poskytuje objektivní informace pro rozhodovací činnost řídicích orgánů zahraničního obchodu*“ (Brodesser a kol., 1982, s. 268).

Nový celní zákon č. 44/1974 Sb., přijatý Federálním shromážděním s účinností

od 1. ledna 1975 odpovídal změnám, ke kterým - v uplynulých dvaceti letech - v důsledku politicko-ekonomických změn zejména v oblasti mezinárodního obchodu došlo. Celní zákon v souladu s federativním uspořádáním státu řešil začlenění orgánů celní správy do systému státních ozbrojených složek, včetně podmínky výkonu služby ve stejnokroji, nošení a použití služební zbraně, čímž se celní správa stala součástí socialistického státního aparátu. Vycházel také z ústavní zásady, že území Československé socialistické republiky (ČSSR) je jednotným celním územím a otázky celnictví, celní politiky a celních tarifů patří pouze do výhradní kompetence federace. Nový celní zákon respektoval mezinárodní smlouvy, k nimž ČSSR přistoupila a které jsou právním základem, na němž je vybudován systém mezinárodní výměny zboží a přestupu osob přes státní hranice. Stanovil také kdy je a za jakých podmínek může být dovážené, vyvážené nebo provážené zboží zabaveno, nebo prodáno z titulu celního zástavního práva a obsahoval skutkové podstaty celních přestupků a stejně tak i určoval nárok státu na clo rozhodnutím celnice až po propuštění zboží do volného oběhu. K jeho hlavním přednostem patřilo, že v maximální možné míře především sjednocoval do té doby roztržitou právní terminologii v oblasti celnictví. Tento celní zákon byl postupně třikrát novelizován, přesto platil ve své podobě až do konce roku 1992, kdy došlo k rozdělení naší země na dva samostatné státy – Českou republiku a Slovenskou republiku (Brodesser a kol., 1982, Čapek, 2010, zákon č. 44/1974 Sb., *celní zákon*).

Postupné uvolňování napjaté mezinárodní situace a pozvolné ukončení „studené války“, především pak po nástupu Michaila Sergejeviče Gorbačova do funkce generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1985, vedlo v bývalém východním bloku k provedení určitých ekonomických reforem a v roce 1989 k jeho postupnému zhroucení a předání moci novým politickým strukturám a silám.

4.2 Celní správa v letech 1989 – 2004

17. listopad 1989 a následující převratné události v Československu a okolních zemích, které vedly k pádům komunistických režimů a přeměně politického zřízení na demokratické znamenaly pro celní správu naší země nové úkoly, včetně změn v jejím organizačním uspořádání. Rozhodnutím ministra zahraničního obchodu koncem roku 1992 byla Ústřední celní správa se všemi svými podřízenými složkami převedena z působnosti federálního ministerstva zahraničního obchodu do působnosti federálního ministerstva financí a celní správa se tak po mnoha letech vrátila ke svému původnímu poslání – výběru cla a ostatním činnostem v oblasti celního řízení a dohledu (prezentace Celní správy ČR, 2010).

Rozdělením České a Slovenské federativní republiky (1993) na dva samostatné subjekty mezinárodního práva nastalo období překotných politických, hospodářských a ekonomických změn. Celní zákon č. 44/1974 Sb. nahradil nový první celní zákon samostatné České republiky č. 13/1993 Sb., který odpovídal podmínkám tržního hospodářství a upravoval organizaci celní správy a její úkoly. Soustavu celních orgánů tvořilo ministerstvo financí jako vrcholná instituce, dále generální ředitelství cel, oblastní celní úřady a celní úřady, které se dělily na pohraniční a vnitrozemské. Důležitou součástí tohoto zákona byl i nový celní sazebník, sloužící k zařazování zboží a používající tzv. kombinovanou nomenklaturu, tedy popis a číselné označování zboží, které se shoduje s celními sazebníky ostatních evropských zemí. Přijetí této právní normy znamenalo pro českou celní správu významné sblížení s právní problematikou Evropské unie (EU).

Nově vzniklá východní hranice se Slovenskou republikou si vyžadovala nejen vybudování hraničních a celních přechodů ale také posílení její fyzické ostrahy, což znamenalo přijetí nových příslušníků do služebního poměru, včetně nemalých investic do technického vybavení. Tuto situaci částečně vyřešil vznik celní unie mezi oběma

novými státy, což přispělo k významnému odstranění nejrůznějších obchodních překážek, poskytování celních výhod, volnějšímu pohybu osob a zjednodušené přepravě zboží.

V tomto období narůstá na významu i spolupráce na základě mezinárodních dohod mezi jednotlivými celními správami evropských zemí a to jak s členskými státy Evropské unie, tak i například se zeměmi bývalého Sovětského svazu, především v oblasti výměny informací, doručování a předávání písemností, postihu obchodu s radioaktivním materiálem, omamnými látkami, nelegálního zaměstnávání cizinců, finančních a daňových úniků a vzájemná pomoc při šetření týkajících se porušování celních předpisů. Celní správa České republiky je jako jeden z nástupnických států bývalého Československa dlouholetým členem Světové celní organizace, kdy patřila k jejím zakládajícím zemím (Celní správa České republiky Informační materiál, 2008).

Významným mezníkem tohoto období je novela celního zákona schválená Parlamentem České republiky v dubnu 1997 a vyhlášená jako zákon č. 113/1997 Sb., která nabyla účinnosti 1. července téhož roku a již došlo mimo jiné i ke změně organizační struktury celní správy. „*Organizační strukturu Celní správy České republiky tvoří Generální ředitelství cel s deseti podřízenými odbory, 8 celních ředitelství, 92 celních úřadů, 133 poboček celních úřadů, 17 inspektorátů celní a finanční strážě. Je zřízeno celkem 117 hraničních přechodů, 64 turistických stezek, 37 přechodů malého pohraničního styku a 10 celních letišť s veřejným mezinárodním provozem*“ (Kárník, 1998, s. 6).

Zároveň byla tímto zákonem změněna organizace vnitřní inspekční činnosti celní správy, kdy na každém celním ředitelství vznikla oddělení vnitřní kontroly, jejichž hlavní činností je i v dnešní době odhalování trestné činnosti příslušníků sboru a jejich občanských zaměstnanců a vyřizování případných stížností občanů, kteří se cítí poškozeni postupem celních orgánů.

Výrazné změny se dotkly také problematiky vyměřování, výběru a vymáhání cla, způsobu stanovení celní hodnoty zboží a zajišťování vzniklého celního dluhu. Tato oblast se značně přizpůsobila předpisům platným v EU. Celní správa tímto zákonem získala důležité postavení orgánu činného v trestním řízení. Novela celního zákona č. 113/1997 Sb. podrobně upravovala i sociální zabezpečení příslušníků a občanských zaměstnanců organizace, přijetí do služebního poměru a jeho ukončení, kázeňské tresty a odměny ale i ostatní otázky vztahující se k tomuto tématu (zákon č. 113/1997 Sb., *Novela celního zákona*).

Období před vstupem České republiky do Evropské unie (tohoto významného hospodářského, ale i politického uskupení) předcházelo nejen složité vyjednávání ze strany představitelů státu, ale i dlouhodobý proces sblížení legislativy naší země s právními normami této organizace ve všech odvětvích a oborech. S ohledem na blížící se začlenění naší země do těchto struktur byla, zejména s očekávaným zrušením celních kontrol na hraničních přechodech, volném pohybu zboží a jednotném vnitřního trhu v roce 2003 zahájena redukce početních stavů příslušníků celní správy a personálního obsazení a zahájena meziresortní jednání k získání nových kompetencí celních orgánů, případně rozšíření dosavadních pravomocí. V návaznosti na to probíhal postupný proces vzdělávání všech zaměstnanců a seznamování se s novelizovanými celními předpisy a legislativou EU. Tato fáze příprav probíhala i za významné pomoci a podpory odborníků a specialistů ze zemí EU (www.celnisprava.cz/cz/statistiky/).

Celní správa České republiky tak byla plně připravena na svoji novou roli v souvislosti s ekonomickou ochranou našeho státu a společných zájmů všech členských států EU.

4.3 Celní předpisy související se vstupem České republiky do Evropské unie

V rámci vyjednávacích procesů ČR - EU byla v roce 2000 uzavřena kapitola 25. týkající se Celní unie s tím, že společný poziční dokument neobsahuje žádná přechodná období. V roce 2002 proběhlo ve všech kandidátských zemích podrobné ověření administrativní kapacity pro realizaci úkolů kladených na celní orgány budoucích členských států EU. Delegace Komise EU tuto prověrku v ČR provedla v únoru 2002 jako v první kandidátské zemi, přičemž byl výsledek pro ČR velmi pozitivní (www.statorg.cmkos.cz).

1. května 2004 se Česká republika spolu s dalšími devíti zeměmi stala členem Evropské unie, jednoho z nejvýznamnějších hospodářských, ekonomických a politických uskupení světa, jehož počet obyvatel přesahuje půl miliardy a který charakterizují čtyři základní pilíře, jimiž je volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Na celé území vnitřního trhu EU, které je charakterizováno jako jednotné celní území bez celních kontrol, má veškeré české zboží volný přístup bez jakýchkoliv cel, omezení, limitování a dalších administrativních průtahů, čímž se pro české firmy otevřel obrovský trh a obchodní příležitosti, včetně nových investičních možností. Toto pravidlo platí samozřejmě i opačným směrem a rovněž firmy a společnosti z EU tyto možnosti na území našeho státu mají. Jedinou vnější hranicí České republiky s nečlenskými státy (tzv. třetí státy) se stala mezinárodní letiště, konkrétně Praha – Ruzyně, Brno, - Tuřany, Ostrava – Mošnov, Karlovy Vary a Pardubice. Zde je na místě nutno zmínit i vstup ČR do tzv. „Schengenského prostoru“ 22. prosince 2007, který odstranil policejní kontrolu osob na vnitřních hranicích evropského společenství.

Evropské společenství je, jak bylo popsáno výše, celní unií a proto bylo důležité shromáždit a ujednotit veškeré celní předpisy. Základním dokumentem v otázkách celnictví platným a závazným pro všechny státy Evropské unie, se i pro českou celní

správu stalo Nařízení Rady (EHS) č. 2913/1992, *celní kodex Společenství*, který platí pro obchod mezi Společenstvím a třetími zeměmi. Kodex obsahuje obecná pravidla a postupy zajišťující uplatnění sazebních a jiných opatření zaváděných v rámci obchodu se zbožím mezi Společenstvím a třetími zeměmi, včetně opatření v oblasti společné zemědělské a obchodní politiky. Tento významný předpis doplňují ostatní předpisy přijaté na úrovni Společenství nebo na národní úrovni za účelem jeho provádění. Při přijímání prováděcích opatření k tomuto kodexu je třeba věnovat nejvyšší pozornost tomu, aby se zabránilo jakýmkoliv případným podvodům nebo nesrovnalostem, které by měly nepříznivý dopad na obecný rozpočet EU, jelikož clo vybrané na jednotlivých národních úrovních při dovozu zboží z nečlenských zemí tvoří značný příjem do rozpočtu Evropské unie (jedná se mimo jiné o odvod 75% vyměřeného cla do společného rozpočtu EU jako tradičního zdroje, 25% finančních prostředků se stává příjmem rozpočtu národního). Evropská komise jako nadnárodní orgán Evropské unie, který důsledně hájí její zájmy, pak zajišťuje, aby společné celní předpisy byly prováděny na celém území EU jednotně a pro všechny obchodní subjekty ve Společenství, které dovážejí nebo vyvážejí zboží, tak existovaly stejné podmínky. Používáním tohoto kodexu nejsou však dotčeny zvláštní předpisy přijaté v jiných oblastech. Zvláštní pravidla mohou existovat nebo být zavedena mimo jiné v souvislosti s právní úpravou zemědělství, statistiky, obchodní politiky nebo vlastních zdrojů (Nařízení Rady (EHS) č. 2913/1992, *celní kodex Společenství*).

Dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost nabyt také účinnosti zákon č. 185/2004 Sb., *o Celní správě České republiky*, který zásadním způsobem změnil organizační uspořádání této složky. Celnictvím se pro účely tohoto zákona rozumí plnění úkolů celními orgány podle tohoto zákona a zvláštních právních předpisů, včetně plnění úkolů při správě daní a poplatků podle zvláštních právních předpisů a správě cel. Celní správa České republiky je na jeho základě bezpečnostním sborem, který je podřízen Ministerstvu financí a je tvořena Generálním ředitelstvím cel se sídlem v Praze (správním úřadem pro oblast celnictví

s celostátní kompetencí) řídícím 8 celních ředitelství, které mají ve svých obvodech 54 celních úřadů se stanovenou územní působností (zákon č. 185/2004 Sb., *o Celní správě České republiky*).

Poslední stěžejní normou související se vstupem ČR do EU pro oblast celnictví a jeho výkonu se stala vyhláška č. 200/2004 Sb., o statistice vyváženého a dováženého zboží a způsobu sdělování údajů o obchodu mezi Českou republikou a ostatními členskými státy Evropských společenství – systému Intrastat CZ, což je sběr dat pro statistiku obchodu uvnitř Evropské unie. Tato činnost byla svěřena do kompetence Celní správy České republiky, která ji vykonává ve prospěch Českého statistického úřadu, včetně následné kontrolní činnosti. Do Intrastatu se vykazují údaje o zboží, které má status Společenství, tzn., že nepodléhá celnímu dohledu a nevzniká tak povinnost předložit ho celním orgánům k provedení celního řízení společně s podáním celního prohlášení. Údaje z výkazů pro Intrastat jsou důležitým podkladem pro sestavování měsíční statistiky zahraničního obchodu České republiky a jsou měsíčně zveřejňovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu. Systém Intrastatu je povinný pro všechny členské státy, není však jednotný v oblasti sběru prvotních údajů, ať se již týká o formy výkazu, systému zpracování, organizačního zabezpečení, výši osvobozujících prahů nebo rozlišení obchodních transakcí (vyhláška č. 200/2004 Sb., *o statistice vyváženého a dováženého zboží*).

Shrneme-li ve zkratce období těsně po vstupu České republiky do Evropské unie a tím pádem i do jejího jednotného vnitřního trhu, znamenal tento krok pro celní orgány, ale i další státní instituce, výrazné systémové změny ve výkonu jejich kompetencí a vykonávaných činností, v organizaci a vnitřní struktuře. Z pohledu celní správy však nešlo jen o samotný akt vstupu, ale o dlouholeté období příprav, sbližování legislativy a celních postupů s evropskými standarty.

4.4 Činnost Celní správy České republiky v současnosti

„Orgány celní správy mají postavení policejního orgánu, tzn. orgánu činného v trestním řízení, v případě pokud se určité trestní řízení týká vybraných trestných činů v oblasti cel, daní, podloudnictví s omamnými látkami, dále v oblasti porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi, zahraničního obchodu s vojenským materiálem, rovněž neoprávněného nakládání s nebezpečnými odpady, zakázanými bojovými prostředky a radioaktivním materiálem, s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, a v neposlední řadě porušování autorského práva, průmyslových práv a práv k ochranné známce.“ (Celní správa České republiky, informační materiál, 2008).

Tradiční činností, která je s celnictvím bytostně spjata je celní řízení, které doznalo značných změn již v 90. letech, především pak zjednodušením a elektronizací celních formalit a zdokonalením celního informačního systému. K zásadnímu obratu došlo zejména v souvislosti se vstupem ČR do EU, kdy postup celních orgánů přestala upravovat národní legislativa a tato oblast přešla pod správu legislativy Evropské unie, která předepisuje jednotné celní postupy v této oblasti pro všechny členské státy. Celní správa České republiky se aktivně zapojila do procesu modernizace celního řízení, který vychází zejména z jednotného počítačového zpracování celních režimů v rámci EU, tzv. programu e-Customs. Tyto zkušenosti jsou pak dále využívány k postupnému zavádění dalších systémů, jako je Systém kontroly vývozu (ECS), Systém kontroly dovozu (ICS) či programu Schválený hospodářský subjekt (AEO). Cílem těchto postupných změn je nejen zjednodušení celního řízení, rychlost v předávání informací mezi jednotlivými odbory a státy, ale také i zavádění nových bezpečnostních opatření v rámci společného boje proti mezinárodnímu terorismu (www.celnisprava.cz/cz/o-nas/kompetence).

Důležitou kompetencí je od roku 2004 na základě zákona č. 353/2003 Sb., o

spotřebních daních, také správa, vyměřování, výběr spotřebních daní (SPD) a následné kontroly, které vykonávají Celní úřady místně příslušné výrobcům a provozovatelům daňových skladů podnikajícím v tomto oboru. Předmětem spotřební daně jsou tzv. vybrané výrobky, mezi něž patří minerální oleje, líh, pivo, víno, vinné meziprodukty a tabákové výrobky. Tyto nepřímé daně jsou zahrnuty v ceně zboží a služeb nakupovaných poplatníkem (spotřebitelem) a státu pak tuto daň zaplatí příslušný obchodník (prodejce). SPD jsou státy zaváděny jak za účelem regulace ceny určitých škodlivých a zdraví poškozujících komodit, ale především z důvodu podstatného zvýšení příjmů do státního rozpočtu, jelikož mnohdy činí až 50% z ceny výrobku (zákon č. 353/2003 Sb., *o spotřebních daních*).

V souladu s podmínkami členství České republiky v Evropské unii vznikla Česká republika k 1. lednu 2008 také povinnost zavést tzv. „*ekologickou daň*“, což je daň z elektřiny, zemního plynu a z pevných paliv. Tato problematika byla zapracována do zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů a jako správce této daně byly stanoveny celní orgány, konkrétně příslušné Celní úřady, stejně tak, jako je tomu v případě správy daní spotřebních. Povinnost být k této dávce zaregistrován se týká především výrobců, dodavatelů a některých spotřebitelů těchto produktů (www.celnisprava.cz/cz/o-nas/kompetence).

Operativním článkem přímého výkonu kontrolní činnosti celní služby jsou skupiny mobilního dohledu, jejichž hlavním úkolem je prostřednictvím motorizovaných a pěších hlídek provádět přímo v terénu kontroly nad zbožím podléhajícím celnímu dohledu, dodržování podmínek daných celních režimů, do kterých bylo zboží propuštěno a plnění povinností uvedených v povolení k provozování svobodného skladu a pásma. V kompetenci hlídek mobilního dohledu je též oblast ochrany domácího trhu před nebezpečnými, zdraví a život ohrožujícími výrobky, včetně odhalování zboží porušujícího práva duševního vlastnictví a registrovaných ochranných známek (viz. příloha č. 11).

V rámci těchto kontrol prováděných zejména ve spolupráci s pracovníky České obchodní inspekce dochází k zabavení velkého množství nedovolených napodobenin a padělků, jejichž hodnota každým rokem převyšuje jednu miliardu korun. Příslušníci mobilního dohledu vykonávají na pozemních komunikacích fyzickou kontrolu osobních a nákladních vozidel, prohlídku nákladových prostor, dokladů a dokumentů vztahujících se k přepravovanému zboží a svědčících o dodržování celních a daňových předpisů, včetně vážení a měření jízdních souprav s připojenými vozidly, tak aby nedocházelo k poškozování a nadměrnému zatěžování dálnic a silnic v České republice. Celní správa disponuje autoparkem rozličných druhů služebních vozidel (viz. přílohy č. 12 - 14) a to jak běžnými osobními vozy, dodávkami speciálně upravenými pro činnost mobilního dohledu či kontrolu elektronického mýtného, vozidly pro přepravu služebních psů, tak i několika menšími mobilními rentgeny využívanými k odhalování utajovaných obsahů zásilek a speciálním velkokapacitním rentgenem schopným prohlédnout obsah ložných ploch nákladních vozidel a kontejnerů (www.celnisprava.cz/cz/o-nas/kompetence, Celní správa České republiky, informační materiál, 2008. Prezentace Celní správy ČR, 2010).

Další důležitou oblastí činnosti Celní správy ČR je problematika pátrání, která se zaměřuje na odhalování případů, u nichž byly porušeny celní a daňové předpisy v souvislosti s dovozem, vývozem nebo tranzitem zboží přes území našeho státu. Útvary pátrání jsou při odhalování a šetření této trestné činnosti oprávněny používat operativně pátrací prostředky, jako jsou odposlechy, sledování podezřelých osob a zásilek, využití placených informátorů a mají také přístup do mezinárodních databází a informačních systémů. V oblasti protidrogové problematiky a v zajištění bezpečnosti celních orgánů jsou využíváni také služební psi cvičení nejen pro detekci drog, ale i tabákových výrobků a zbraní. K jejich výcviku má Celní správa vlastní výcvikové středisko, které získalo i statut Výcvikového zařízení Světové celní organizace (viz. přílohy č. 15 a 16)

V minulých letech byl zřízen i zvláštní zásahový útvar tzv. Skupina operativního

nasazení (SON), která je určena k mimořádným činnostem, zejména k zajišťování pachatelů závažné trestné činnosti a která disponuje skvěle vycvičenými a vybavenými specialisty s kvalitní fyzickou a psychologickou přípravou pro zvlášť nebezpečné a krizové situace. (viz. příloha č. 17). Příslušníci SON snesou srovnání s nejlepšími speciálními jednotkami tohoto zaměření po celém světě (Celní správa České republiky, informační materiál, 2008. Prezentace Celní správy ČR, 2010).

Čeští celníci také kontrolují dodržování pravidel a zásad zaměstnávání cizinců ze zemí mimo Evropskou unii, včetně odhalování osob majících zákaz pobytu na našem území. Události po tragickém 11. září 2001 trend v tomto směru ještě urychlily a zpřísnily a celní orgány tak mají i oprávnění kontroly mezinárodního pohybu zbraní, vojenského materiálu, biologických a radioaktivních látek, včetně přenosu softwaru a technologií dvojího použití elektronickou cestou až na místo určení mimo území Společenství. Celní správa České republiky rovněž zajišťuje činnost stálých a pohotovostních složek celostátní radiační monitorovací sítě, spočívající zejména v měření radionuklidové kontaminaci osob, dopravních prostředků a zboží pomocí stacionárních detekčních zařízení na vybraných měřicích místech nebo na bývalých pozemních hraničních přechodech. Velmi významnou oblastí s celosvětovým rozměrem je dohled tuzemské celní správy na dodržování tzv. „*Washingtonské smlouvy*“ z roku 1973, což je mezinárodní úmluva o obchodu s ohroženými živočichy a planě rostoucími rostlinami (CITES), jejímž cílem je jejich ochrana před hrozbou vyhubení v přírodě z důvodu nadměrného využívání pro komerční účely. K úspěšné činnosti českých celních orgánů v této oblasti přispívá i úzká spolupráce s Ministerstvem životního prostředí. Neopomenutelná je i kontrolní role celníků při dovozu, vývozu a průvozu látek poškozujících ozónovou vrstvu planety a látek poškozujících ovzduší, včetně nakládání firem a jednotlivců s nebezpečnými odpady (Celní správa České republiky, informační materiál, 2008).

Celně technické laboratoře mají v organizační struktuře celní správy nezastupitelné místo a jejich činnost se stala nezbytnou podmínkou v mnoha oblastech

činností, zejména však pro správné sazební zařazení zboží a jejich pracovníci jsou vysoce specializovanými odborníky na problematiku laboratorní analýzy zboží. Oblastní laboratoře jsou schopny samostatně analyzovat až cca. 80% všech dodávaných vzorků, rozbory pro něž vybaveny nejsou, se pak provádějí v Celně technické laboratoři v Praze, kde se vykonávají i všechny analýzy v případných odvolacích řízeních. Kvalitu a odbornou výši celních laboratoří a jejich pracovníků pak potvrzuje řada akreditací a mezinárodních certifikací (Prezentace Celní správy ČR, 2010, www.celnisprava.cz/cz/o-nas/kompetence).

Nejmladší činností, kterou byla v roce 2007 celní správa pověřena, je kontrola výkonového a časového zpoplatnění (úhrada mýtného poplatku za ujeté kilometry u vozidel přesahujících 3,5 tuny a zakoupení platných dálničních kuponů u osobních automobilů) na domácí dálniční síti a silnic I. třídy, na nichž probíhá nepřetržitý výkon služby zhruba třiceti speciálně upravených a vybavených vozidel (viz. příloha č. 18), které jsou schopny identifikovat a zadržet přestupce porušující pravidla elektronického mýtného systému (Celní správa České republiky, informační materiál, 2008. Prezentace Celní správy ČR, 2010).

K efektivnímu zajišťování úkolů v oblasti mezinárodní spolupráce byla zřízena Národní koordinační jednotka, která na základě mezinárodních smluv vyřizuje žádosti o pomoc při šetření případů porušení vnitrostátních a unijních celních předpisů a úzce spolupracuje s Evropským úřadem pro boj proti podvodům (OLAF). Nezbytným předpokladem k realizaci všech těchto činností je centrální shromažďování informací a zajištění podpory výkonným útvarům Celní správy (viz. příloha č. 19). Tento úkol zabezpečuje nepřetržitou službou Operační centrum Generálního ředitelství cel.

Rovněž identifikační znaky příslušníků Celní správy České republiky doznaly v posledním období výrazných změn (viz. přílohy č. 20 – 24).

5 Praktická část

5.1 Cíle průzkumu, stanovení hypotéz, vypracování dotazníku

Cílem průzkumné části je na základě náhodně vybraného vzorku respondentů starších dvaceti let zjistit vztah veřejnosti k Celní správě České republiky a ověřit si její znalosti a informace o činnosti a náplni práce této složky moci výkonné, včetně jejich spokojenosti s fungováním státních orgánů jako celku. Průzkumem chci také ověřit i to, zda by případně tyto osoby u tohoto sboru, potažmo ve státní správě jako takové, měly zájem v budoucnosti pracovat. Zajímá se budu i o jejich pohled na chystaná úsporná opatření ze strany vlády České republiky v tomto směru.

Získané poznatky nabídnout oddělení Vztahů k veřejnosti Generálního ředitelství cel a příslušným Celním ředitelstvím a jejich tiskovým mluvčím, tedy všem těm pracovníkům, kteří pomáhají vytvářet celkový obraz Celní správy České republiky u široké veřejnosti prostřednictvím médií a informačních kanálů. Současně má tento drobný anonymní sociologický průzkum ve směru ke spoluobčanům působit i jako osvětová činnost.

Cílem průzkumu je zjistit:

1. Zda má veřejnost znalosti o činnosti Celní správy České republiky?
2. Zda je dostatek veřejně přístupných informací o práci a výsledcích této složky?
3. Zjistit názor respondentů na potřebu celních orgánů v systému státní správy?
4. Zjistit spokojenost občanů s fungováním státních úřadů?
5. Pohled veřejnosti na chystaná úsporná opatření ve státní správě a jejich nutnost?
6. Zda by dotazovaní měli zájem v této, nebo jiné státní organizaci pracovat?

Stanovení hypotéz

Při stanovení hypotéz jsem vycházel z cílů práce a z informací získaných studiem podkladů a pramenů, včetně osobních zkušeností nejen mých, ale i ostatních kolegů a pracovníků celních orgánů s občany a veřejností, které se vztahují k tomuto tématu.

Hypotéza 1:

Veřejnost nemá znalosti o činnosti Celní správy České republiky.

Hypotéza 2:

Veřejně přístupných informací o práci tohoto bezpečnostního sboru (tj. Celní správy ČR), včetně mediálního zviditelňování jeho úspěchů nebude dostatek.

Hypotéza 3:

Respondenti se v převážné většině s pracovníky Celní správy ČR při řešení nějaké situace nesetkali.

Hypotéza 4:

Dotazovaní budou rozděleni na přibližně dvě stejné poloviny v názoru na potřebu celních orgánů v systému státní správy.

Hypotéza 5:

U občanů bude převládat celková nespokojenost s prací a fungováním státní správy.

Hypotéza 6:

Veřejnost bude z větší části podporovat úsporná opatření ve státním sektoru a jejich nutnost.

Hypotéza 7:

Respondenti budou mít v naprosté většině zájem o pozici ve státní správě.

Vypracování dotazníku

Dobrý den,

jmenuji se Jiří Ryba a jsem studentem 3. ročníku bakalářského studia, studijního oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a Institutu mezioborových studií v Brně. V souvislosti s ukončením studia zpracovávám bakalářskou práci na téma „Historie a současnost Celní správy České republiky“, jejíž součástí je i drobný sociologický průzkum u osob starších 20 let, který je zaměřen jak na Celní správu, tak i na fungování státních orgánů. Prosím Vás tedy o vyplnění níže uvedených otázek. Podotýkám, že celý dotazník je anonymní a veškeré získané údaje budou použity jen pro účely mé bakalářské práce. Vybranou odpověď prosím **ZAKROUŽKUJTE**.

Děkuji Vám za pomoc a laskavost. Jiří Ryba

DOTAZNÍKOVÁ ČÁST

1. Pohlaví

žena

muž

2. Věk

20 – 29

30 – 39

40-49

50 – 59

60 a více roků

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

základní

vyučen

středoškolské s maturitou

vysokoškolské

4. Máte na základě svých vědomostí a volně dostupných informací celkový dostatek znalostí o činnosti Celní správy ČR?

ano ne doplňující podotázka: uveďte alespoň jednu kompetenci

5. Myslíte si, že je dostatek veřejně přístupných informací (z televize, rozhlasu, tisku, internetu ...) o práci a výsledcích Celní správy ČR?

ano ne nevím

6. Setkal/a jste se osobně s pracovníky Celní správy ČR při řešení určité situace?

ano ne

7. Myslíte si, že je Celní správa ČR důležitou a potřebnou součástí systému státní správy naší země?

ano ne nedokážu posoudit

8. Jste spokojen/a s prací a fungováním státní správy naší země jako celku?

ano spíše ano spíše ne ne

9. Souhlasíte s chystanými vládními úspornými opatřeními a jejich nutností v rámci státního sektoru?

ano ne nevím

10. Měl/a byste zájem v Celní správě ČR, nebo jiné státní organizaci pracovat?

ano ne nevím ve státní správě již pracuji

5.2 Charakteristika souboru respondentů, metody a organizace průzkumu

Charakteristika souboru respondentů

Při výběru respondentů jsem postupoval tak, že se jednalo:

- 1) o dospělé
- 2) starší 20. let, přičemž horní věková hranice nebyla omezena
- 3) respondenti byli vybíráni a oslovováni náhodně bez předchozí domluvy, bez rozdílu pohlaví
- 4) vyplnění dotazníku bylo ze strany respondentů dobrovolné a nebyli žádným způsobem ovlivňováni při výběru své odpovědi
- 5) průzkum se uskutečnil v městě Brně, zúčastnilo se ho 80 osob a všechny vyplněné dotazníky byly z pohledu prováděného výzkumu v pořádku a hodnotitelné

Metody a organizace průzkumu

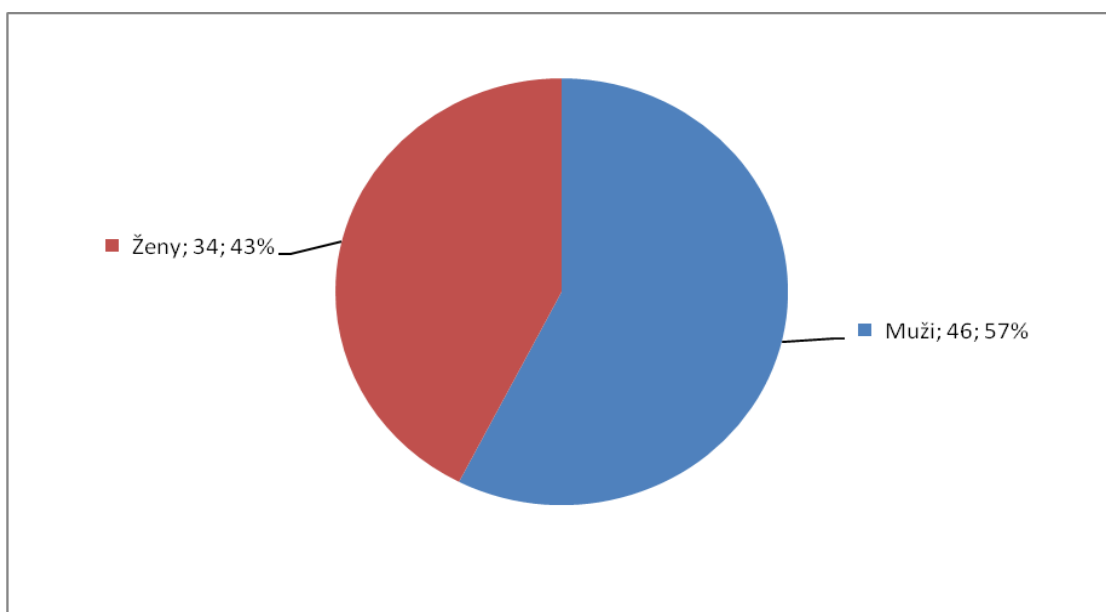
Pro praktickou část bakalářské práce jsem zvolil metodu kvantitativního výzkumu, konkrétně dotazník a to z důvodu, že tento postup umožňuje získat potřebné údaje a informace v menším časovém úseku, včetně nenáročnosti na jeho organizaci, ale zároveň se lze současně zaměřit i na rozsáhlejší společenské otázky a zkoumat tak i širší okruh souvislostí. Uzavřené otázky včetně jedné doplňující podotázky, které dotazník obsahuje, jsem se snažil formulovat tak, aby byly pro respondenty jasné, výstižné a srozumitelné. Úvod dotazníku obsahoval informaci, k jakému účelu hodlám vyplněný dotazník použít a každý z respondentů byl upozorněn na to, že sdělená data jsou anonymního charakteru a byl také krátce poučen o způsobu jeho vyplňování. Spolupráce s dotazovanými byla na velice dobré úrovni a oceňuji jejich ochotu a vstřícnost.

5.3 Výsledky průzkumu, vyhodnocení hypotéz

Výsledky průzkumu jsou řazeny podle pořadí jednotlivých otázek, tak jak jdou za sebou v dotazníku a jsou znázorněny grafem, ve dvou případech doplněny tabulkou a vždy i slovním komentářem.

Otázka č. 1 – Pohlaví

Graf č. 1

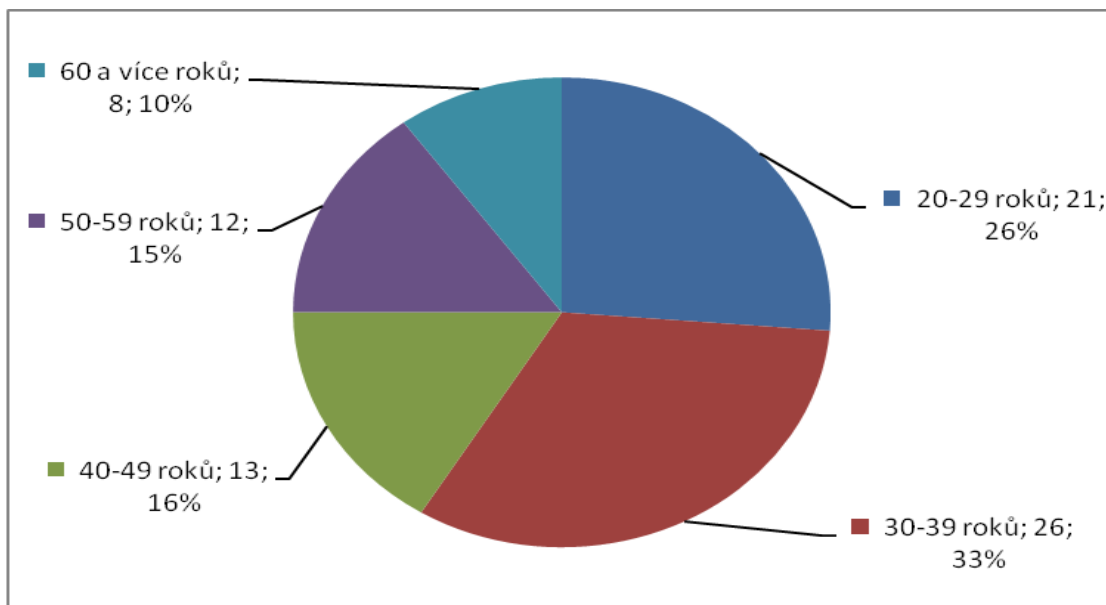
V celkovém počtu 80 dotazovaných respondentů bylo zastoupeno 46 mužů (tj. 57%) a 34 žen (tj. 43%).

Tabulka č. 1

Pohlaví	Počet dotazovaných respondentů	v %
Muži	46	57
Ženy	34	43
Celkem	80	100

Otázka č. 2 – Věk

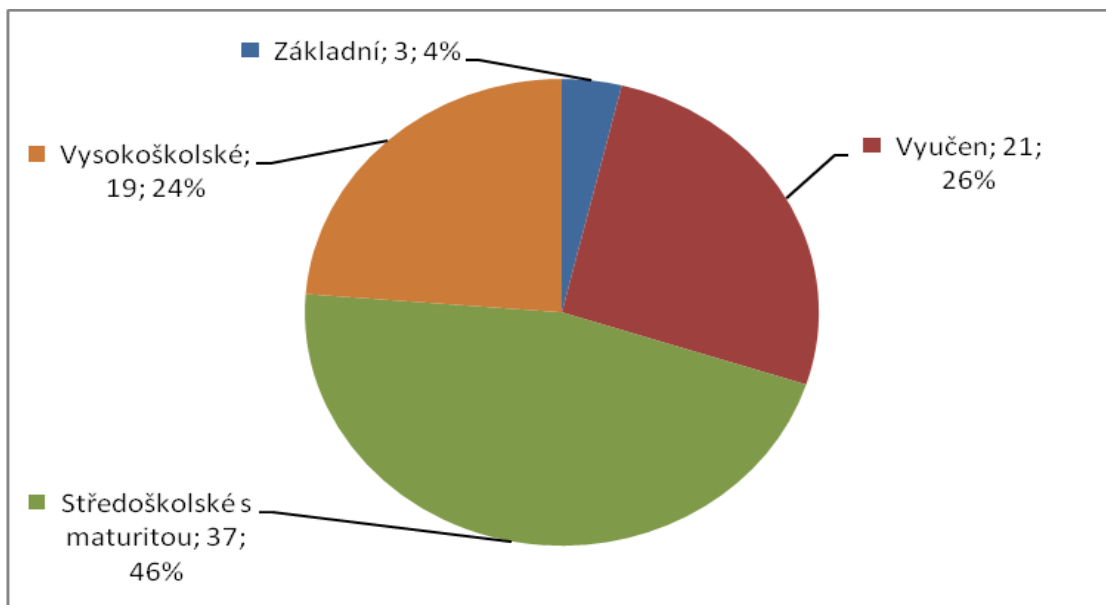
Graf č. 2

V rámci souboru dotazovaných respondentů bylo zastoupeno 5 věkových skupin a to 21 respondentů ve věku 20-29 roků (tj. 26%), 26 respondentů ve věku 30-39 roků (tj. 33%), 13 respondentů ve věku 40-49 roků (tj. 16%), 12 respondentů ve věku 50-59 roků (tj. 15%) a 8 respondentů ve věku 60 a více roků (tj. 10%). Nejméně početnou skupinou byla věková kategorie 60 a více roků a nejvíce početnou byl soubor respondentů ve věku 30-39 roků.

Otázka č. 3 – Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

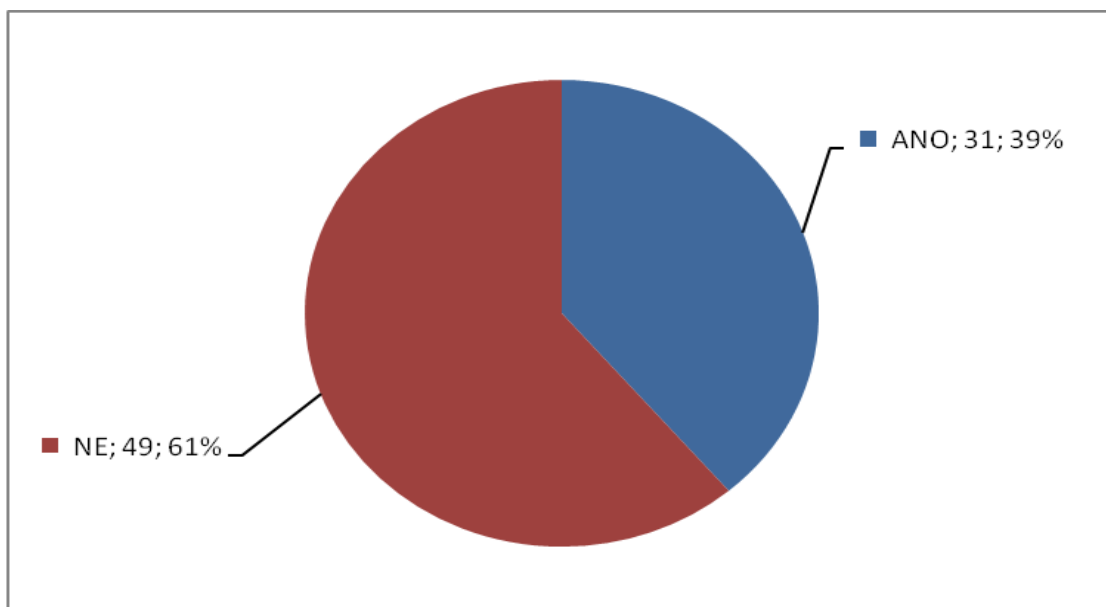
Graf č. 3

Na položenou otázku ohledně nejvyššího dosaženého vzdělání, uvedli v rámci dotazovaného souboru respondentů 3 respondenti vzdělání základní (tj. 4%), 21 respondentů vyučení (tj. 26%), 37 respondentů středoškolské s maturitou (tj. 46%) a 19 respondentů vysokoškolské vzdělání (tj. 24%). Nejméně početnou skupinou byli respondenti s dosaženým základním vzděláním a nejvíce početnou byl soubor respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou.

Otázka č. 4 - Máte na základě svých vědomostí a volně dostupných informací celkový dostatek znalostí o činnosti Celní správy ČR?

Graf č. 4

Na položenou otázku, zda mají respondenti na základě svých vědomostí a volně dostupných informací celkový dostatek znalostí o činnosti Celní správy ČR odpovědělo 49 respondentů (tj. 61%) NE a 31 respondentů (tj. 39%) ANO.

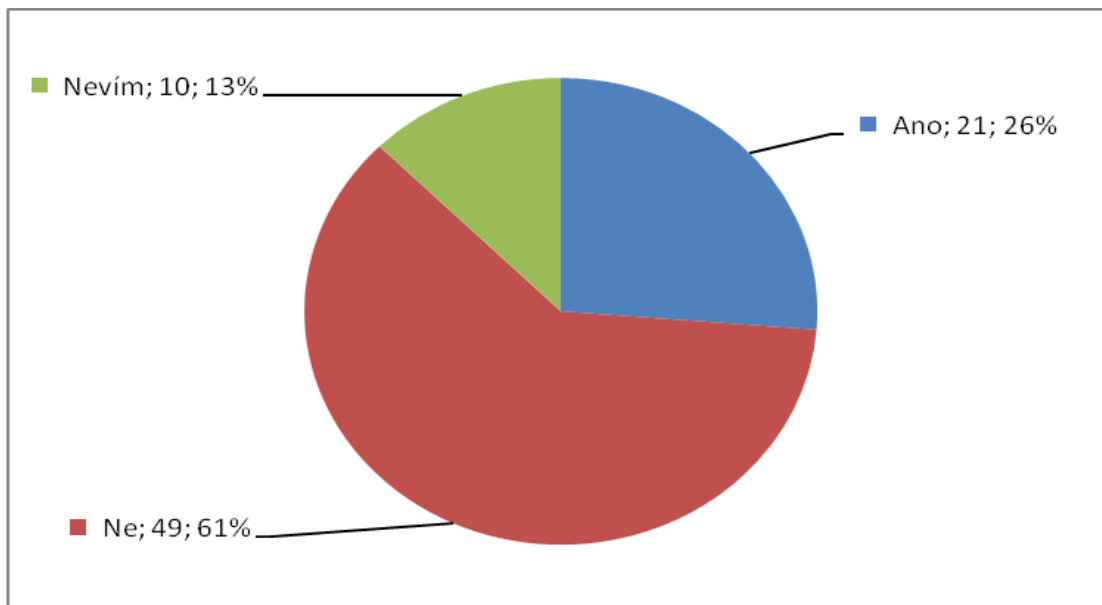
**Odpovědi na doplňující podotázku, aby respondenti uvedli alespoň jednu činnost
Celní správy ČR, kterou znají.**

Tabulka č. 2

Činnost	Počet respondentů	v %
Neznalo žádnou činnost	29	36
Kontrola stánkového prodeje	13	17
Vyclívání zboží	11	14
Postih obchodu s drogami	8	10
Správa spotřebních daní	4	5
Ochrana duševního vlastnictví	4	5
Kontrola elektronického mýta a dálničních kuponů	3	4
Kontrola na státních hranicích – <u>chybná odpověď</u>	3	4
Exekuce majetku dlužníků	2	2
Vážení vozidel na komunikacích	2	2
Vydávání pasů a dokladů – <u>chybná odpověď</u>	1	1
Celkem	80	100

Otázka č. 5 - Myslíte si, že je dostatek veřejně přístupných informací (z televize, rozhlasu, tisku, internet ...) o práci a výsledcích Celní správy ČR?

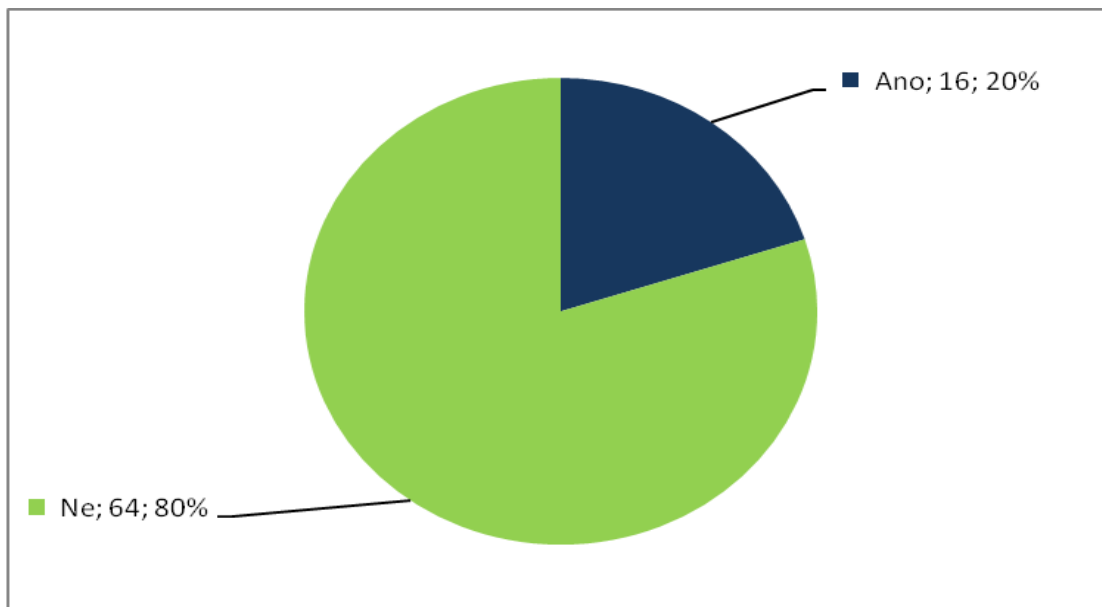
Graf č. 5

Na položenou otázku, zda je dostatek veřejně přístupných informací (z televize, rozhlasu, tisku, internet ...) o práci a výsledcích Celní správy ČR odpovědělo 49 respondentů (tj. 61%) NE, 21 respondentů (tj. 26%) odpovědělo ANO a 10 respondentů (tj. 13%) odpovědělo NEVÍM.

Otázka č. 6 - Setkal/a jste se osobně s pracovníky Celní správy ČR při řešení určité situace?

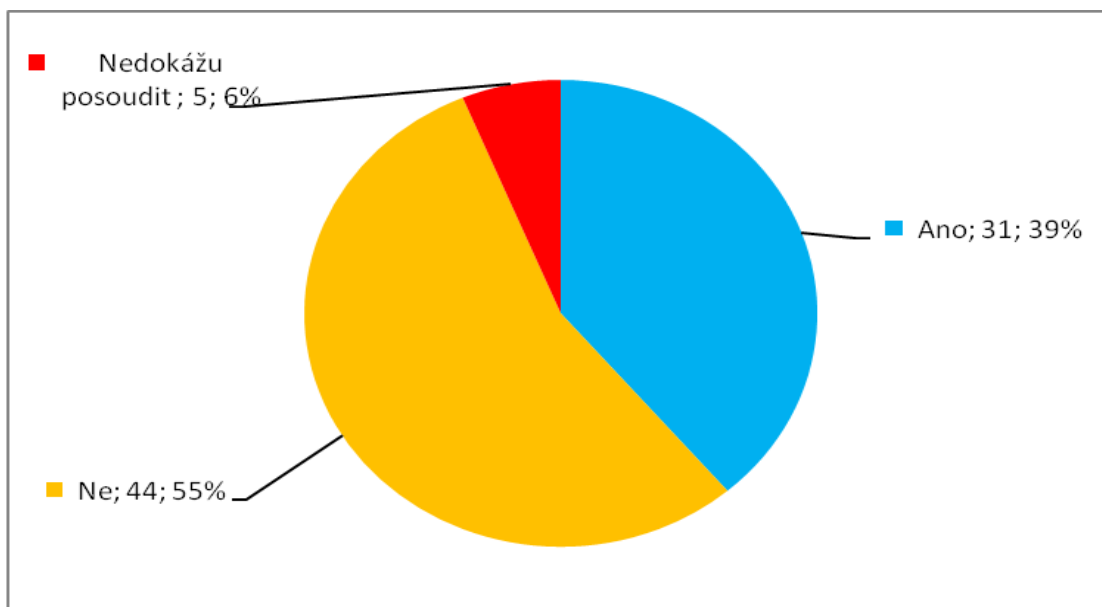
Graf č. 6

Na položenou otázku, se respondenti osobně setkali s pracovníky Celní správy ČR při řešení určité situace, odpovědělo 64 respondentů (tj. 80 %) NE a 16 respondentů (tj. 20%) ANO.

Otázka č. 7 - Myslíte si, že je Celní správa ČR důležitou a potřebnou součástí systému státní správy naší země?

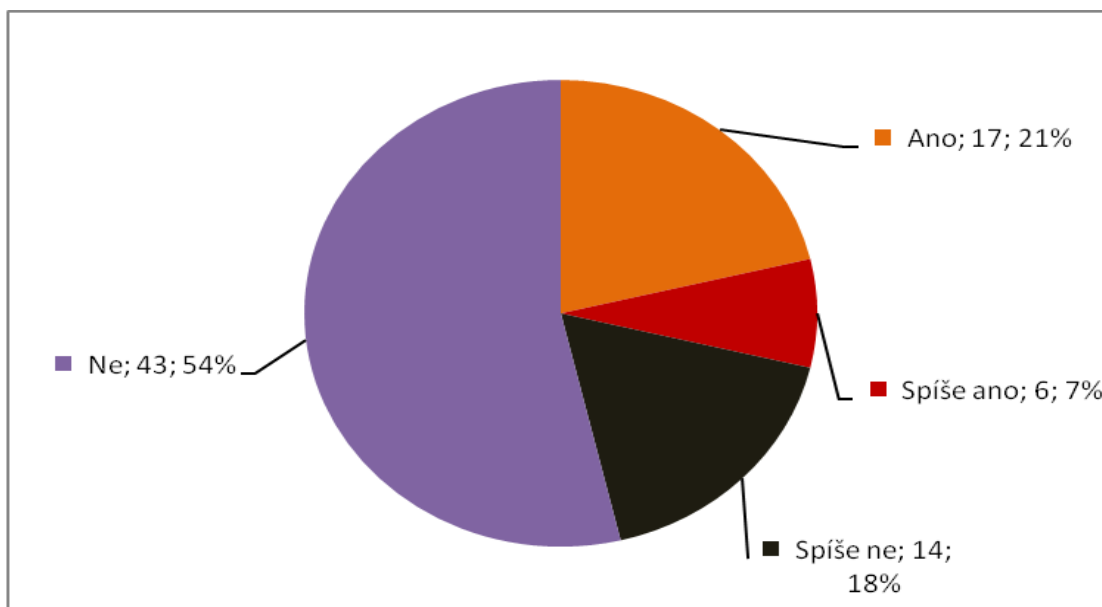
Graf č. 7

Na položenou otázku, zda je Celní správa ČR důležitou a potřebnou součástí systému státní správy naší země odpovědělo 44 respondentů (tj. 55%) NE, 31 respondentů (tj. 39 %) ANO a 5 respondentů (tj. 6%) NEDOKÁŽU POSOUDIT.

Otázka č. 8 - Jste spokojen/a s prací a fungováním státní správy naší země jako celku?

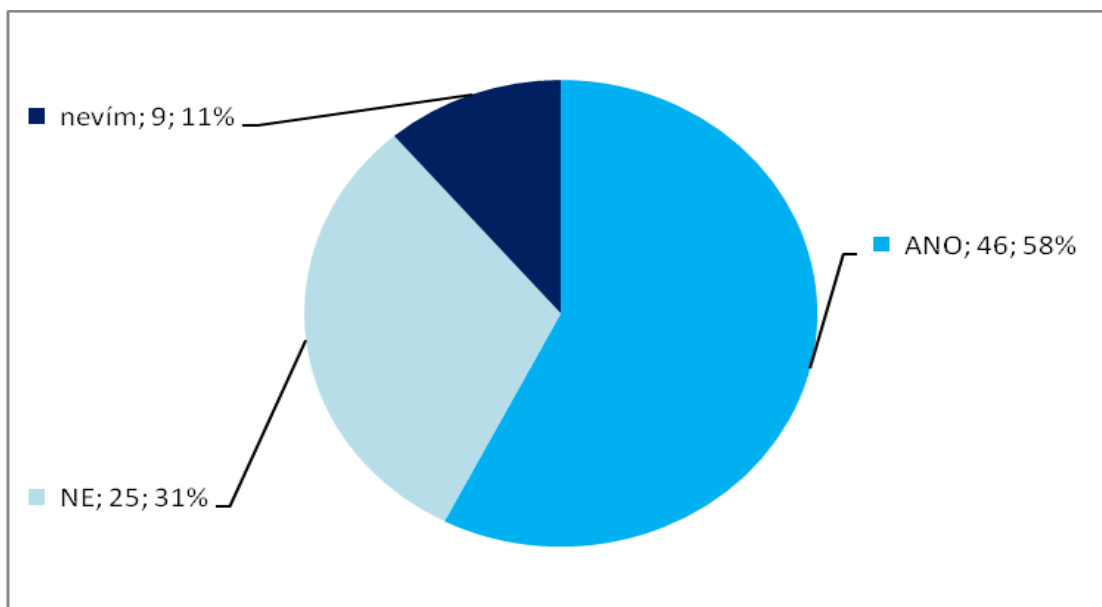
Graf č. 8

Na položenou otázku, zda jsou respondenti spokojeni s prací a fungováním státní správy naší země jako celku, odpovědělo 43 respondentů (tj. 54 %) NE, 14 respondentů (tj. 18 %) SPÍŠE NE, 17 respondentů (tj. 21 %) ANO a 6 respondentů (tj. 7 %) SPÍŠE ANO.

Otázka č. 9 - Souhlasíte s chystanými vládními úspornými opatřeními a jejich nutností v rámci státního sektoru?

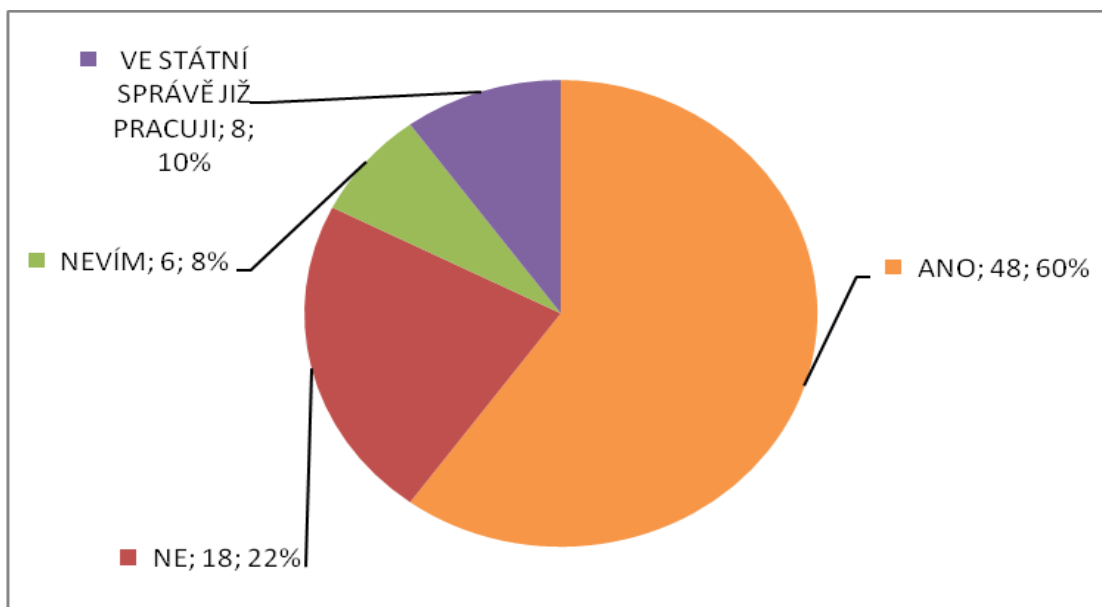
Graf č. 9

Na položenou otázku, zda respondenti souhlasí s chystanými vládními úspornými opatřeními a jejich nutností v rámci státního sektoru, odpovědělo 46 respondentů (tj. 58%) ANO, 25 respondentů (tj. 31%) NE a 9 respondentů (tj. 11%) NEVÍM.

Otázka č. 10 - Měl/a byste zájem v Celní správě ČR, nebo jiné státní organizaci pracovat?

Graf č. 10

Na položenou otázku, zda by respondenti měli zájem pracovat v Celní správě ČR, nebo jiné státní organizaci, odpovědělo 48 respondentů (tj. 60%) ANO, 18 respondentů (tj. 22%) NE, 6 respondentů (tj. 8%) NEVÍM a 8 respondentů (tj. 10%) VE STÁTNÍ SPRÁVĚ JIŽ PRACUJI.

Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza 1:

Veřejnost nemá znalosti o činnosti Celní správy České republiky.

Tato hypotéza se **potvrdila**. K hypotéze č. 1 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 4, která zněla: Máte na základě svých vědomostí a volně dostupných informací celkový dostatek znalostí o činnosti Celní správy ČR? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 49 respondentů (tj. 61%) NE a 31 respondentů (tj. 39%) ANO. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **došlo** k potvrzení hypotézy č. 1.

Zároveň však na položenou podotázku: uveďte alespoň jednu kompetenci, odpovědělo správně 47 respondentů (tj. 59%), 29 respondentů (tj. 36%) neznalo žádnou kompetenci a 4 respondenti odpověděli špatně (tj. 5%), viz tabulka č. 2.

Hypotéza č. 2:

Veřejně přístupných informací o práci tohoto bezpečnostního sboru (tj. Celní správy ČR), včetně mediálního zviditelňování jeho úspěchů nebude dostatek.

Tato hypotéza se **potvrdila**. K hypotéze č. 2 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 5, která zněla: Myslíte si, že je dostatek veřejně přístupných informací (z televize, rozhlasu, tisku, internet ...) o práci a výsledcích Celní správy ČR? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 49 respondentů (tj. 61%) NE, 21 respondentů (tj. 26%) ANO a 10 respondentů (tj. 13%) NEVÍM. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **došlo** k potvrzení hypotézy č. 2.

Hypotéza č. 3:

Respondenti se v převážné většině s pracovníky Celní správy ČR při řešení určité situace nesetkali.

Tato hypotéza se **potvrdila**. K hypotéze č. 3 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 6, která zněla: Setkal/a jste se osobně s pracovníky Celní správy ČR při řešení nějaké situace? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 64 respondentů (tj. 80 %) NE a 16 respondentů (tj. 20%) ANO. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **došlo** k potvrzení hypotézy č. 3.

Hypotéza č. 4:

Dotazovaní budou rozděleni na přibližně dvě stejné poloviny v názoru na potřebu celních orgánů v systému státní správy.

Tato hypotéza se **nepotvrdila**. K hypotéze č. 4 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 7, která zněla: Myslíte si, že je Celní správa ČR důležitou a potřebnou součástí systému státní správy naší země? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 44 respondentů (tj. 55%) NE, 31 respondentů (tj. 39 %) ANO a 5 respondentů (tj. 6%) NEDOKÁŽU POSOUDIT. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **nedošlo** k potvrzení hypotézy č. 4.

Hypotéza č. 5:

U občanů bude převládat celková nespokojenost s prací a fungováním státní správy.

Tato hypotéza se **potvrdila**. K hypotéze č. 5 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 8, která zněla: Jste spokojen/a s prací a fungováním státní správy naší země jako celku? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 43 respondentů (tj. 54 %) NE, 14 respondentů (tj. 18 %) SPÍŠE NE, 17 respondentů (tj. 21 %) ANO a 6 respondentů (tj. 7 %) SPÍŠE ANO. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **došlo** k potvrzení hypotézy č. 5.

Hypotéza č. 6:

Veřejnost bude z větší části podporovat úsporná opatření ve státním sektoru a jejich nutnost.

Tato hypotéza se **potvrdila**. K hypotéze č. 6 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 9,

kteřá zněla: Souhlasíte s chystanými vládními úspornými opatřeními a jejich nutností v rámci státního sektoru? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 46 respondentů (tj. 58%) ANO, 25 respondentů (tj. 31%) NE a 9 respondentů (tj. 11%) NEVÍM. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **došlo** k potvrzení hypotézy č. 6.

Hypotéza č. 7:

Respondenti budou mít v naprosté většině zájem o pozici ve státní správě.

Tato hypotéza se **potvrdila**. K hypotéze č. 7 se vztahovaly odpovědi na otázku č. 10, která zněla: Měl/a byste zájem v Celní správě ČR, nebo jiné státní organizaci pracovat? Z celkového počtu 80 dotazovaných respondentů odpovědělo 48 respondentů (tj. 60%) ANO, 18 respondentů (tj. 22%) NE, 6 respondentů (tj. 8%) NEVÍM a 8 respondentů (tj. 10%) VE STÁTNÍ SPRÁVĚ JIŽ PRACUJI. Vzhledem k celkovému výsledku, tedy **došlo** k potvrzení hypotézy č. 7.

5.4 Prezentace výsledků průzkumu

Výsledky provedeného průzkumu potvrdily v naprosté většině stanovené hypotézy. Přesto však došlo k několika zajímavým skutečnostem, ke kterým se při rozebírání jednotlivých položených otázek a jejich výsledků postupně dostanu. Chci také uvést, že předmětem průzkumu nebylo následné dělení odpovědí dle různosti pohlaví, věkového zastoupení a dosaženého vzdělání, jelikož byl důležitý především jeho celkový výsledek.

Procentuální zastoupení respondentů, kteří mají na základě svých vědomostí a dostupných informací dostatek znalostí o činnosti Celní správy ČR (tj. 39%) je vzhledem k menší velikosti tohoto sboru poměrně vysoké a překvapující. Z celkového počtu 80 respondentů jich také 47 (tj. 59%) bylo schopno alespoň jednu správnou kompetenci uvést, 29 respondentů (tj. 36%) neznalo žádnou a 4 respondenti (tj. 5%) odpověděli špatně (3 respondenti (tj. 4%) uvedlo kontrolu na státních hranicích a 1 respondent (tj. 1%) uvedl vydávání pasů a dokladů). V případě otázky zda je dostatek veřejně přístupných informací (z televize, rozhlasu, tisku, internetu) o práci a výsledcích Celní správy ČR, tedy zda je plně využito všech možností jejího mediálního zviditelňování, však záporně odpovědělo 49 respondentů (tj. 61%). Zde se tedy otevírá budoucí prostor pro intenzivnější publicitu nejen ve smyslu osvěty, ale i v případě prezentování jejích úspěchů a plnění stanovených úkolů. V přímém kontaktu se pak s pracovníky Celní správy při řešení konkrétní situace ocitlo pouhých 16 respondentů (tj. 20%). Celková rozkolísanost, neznalost a postoj respondentů k této veřejné složce se pak projevil i v odpovědích na položenou otázku zda je Celní správa ČR důležitou a potřebnou součástí systému státní správy naší země, kdy 44 respondentů (tj. 55%) odpovědělo, že není a 5 respondentů (tj. 6%) toto vůbec nedokázalo posoudit. Zbytek odpovědí vyzněl kladně (tj. 39 %).

Dalším úkolem bylo zjištění mínění respondentů o jejich spokojenosti s fungováním státní správy naší země. Negativně se vyjádřilo celkem 57 respondentů

(tj. 72%), kdy 43 respondentů (tj. 54 %) nebylo s jejím fungováním spokojeno a 14 respondentů (tj. 18 %) bylo spíše nespokojeno. Pozitivně odpovědělo celkem 23 respondentů (tj. 28%), konkrétně 17 respondentů (tj. 21 %) vyjádřilo svou spokojenost a 6 respondentů (tj. 7 %) bylo spíše spokojeno. Úsporná vládní opatření v rámci státního sektoru pak 46 respondentů podporovalo (tj. 58%), 25 respondentů s nimi nesouhlasilo (tj. 31%) a 9 respondentů (tj. 11%) se k této problematice nebylo schopno vůbec vyjádřit. Zároveň však v odpovědích na následující položenou otázku, zda by respondenti měli zájem v Celní správě ČR, nebo jiné státní organizaci pracovat, došlo k zajímavému výsledku, kdy naprostá většina 60 ti % respondentů odpověděla kladně a 10% dotazovaných již ve státní správě pracuje, 22% respondentů pak o tuto práci zájem nemělo a 6 % využilo odpovědi nevím. Zde tedy dosažené hodnoty nekorrespondují s odpověďmi na předcházející položenou otázku a je možno toto dát do souvislosti s rozšířenou představou občanů o jistotě a perspektivě zaměstnání ve státní správě zejména v době „nejistoty“, především pak v období ekonomických otřesů a s nimi spojenými změnami na trhu práce. Ne vždy však tyto představy naplňují realitu tak, jak je v praxi následně aplikována.

Závěr

Teoretická část bakalářské práce podává ucelený pohled na vývoj celnictví na území našeho státu, s přihlédnutím k významným historickým etapám majícím vliv na tento specifický obor lidského konání. V časové posloupnosti zachycuje významné mezníky mající vztah k této činnosti a objasňuje základní pojmy týkající se uvedené problematiky, včetně podrobného výčtu činností a kompetencí, jež Celní správa České republiky – jako součást mechanismu státní správy naší země – vykonává a spravuje. Její důležitou součástí jsou také i přílohy, které napomáhají snadnější orientaci v textu a názornou formou přibližují jejímu čtenáři popisované skutečnosti. I proto lze teoretickou část mé bakalářské práce využít nejen jako metodickou pomůcku při základním vzdělávání mých budoucích kolegů – celníků, ale tyto poznatky mohou posloužit i jako informační zdroj pro širokou laickou veřejnost.

Provedený průzkum ukázal na podstatné nedostatky a malou informovanost občanů (alespoň na vzorku respondentů, tak jak byl náhodně vybrán) ohledně problematiky celnictví a s tím spojených souvislostí. Zde je na tomto místě potřeba zamyslet se nad tím jak je činnost Celní správy České republiky v míře potřebné k utvoření si představ o tom co její úkoly obnáší prezentována. Průzkum potvrdil mé osobní zkušenosti a předsudky, se kterými se nejen já, ale i mí kolegové pracující na všech stupních výkonu přímé služby setkáváme. Jak reakce občanů naší země, tak i cizích státních příslušníků lze shrnout do dvou kategorií. Převážná většina nemá pojem o tom, co Celní správa vůbec vykonává a je překvapena, pokud se s ní setká, na druhé straně pak převládá až panická hrůza z toho, že někoho tato veřejná složka kontrolovala, či s ní měl někdo osobní zkušenost. Jak mohu potvrdit, velká část veřejnosti má stále za to, že tento bezpečnostní sbor má neskonale větší kompetence, než jsou mu ze zákona svěřeny a stojí někde na pomezí mezi Finančním úřadem a tajnou službou, což není vizitka právě dobrá, neboť pracovníci Celní správy se mimo svých povinností a úkolů, ve své většině dnes a denně pohybují na našich, ne vytížených, ale především přetížených komunikacích, kde zasahují a pomáhají mnohdy jako první s nasazením vlastního života při vážných dopravních nehodách a pomoci jejich účastníkům. Dle mého názoru, lze tedy celkově pružněji a důrazněji veřejnosti předkládat pozitivní působení Celní správy České republiky při

ochraně zájmů Evropské unie, naší země a jejího trhu včetně spotřebitelů, při současném zviditelňování této složky jako celku. Dnešní přetechnizovaná doba k tomu nabízí více než mnoho možností.

Otázky zaměřené na státní správu, pak u veřejnosti potvrdily její ne příliš dobrou pověst, která je však dlouhodobějšího charakteru a trvání. Samozřejmě, pokud se občan setká s neochotným a na celý svět našťvaným úředníkem, který nejeví žádný náznak pomoci, či naopak jednání na všech stupních veřejné správy a ve všech jejích odvětvích stěžuje a znesnadňuje, není se čemu divit. Pak musí být tento výsledek očekávaný. Na druhou stranu však musíme přihlédnout i k nesmírné spleti zákonů, které se neustále mění, novelizují či doplňují a pracovník, jež působí v přímém styku s klientem (občanem) za tuto skutečnost nenese žádnou odpovědnost a tato situace je výsledkem legislativního procesu, který namísto zjednodušení předpisů, preferuje v mnoha případech jejich ztížení a znesnadnění, kdy vyznat se v této problematice je nemožné i pro samotné pracovníky pohybující se v těchto oblastech. Tuto skutečnost mohu osobně potvrdit i já.

Celkově lze praktickou část bakalářské práce shrnout jako přínosnou, jelikož nešlo jen o sběr dat potřebný k vypracování její druhé části, ale i o přímý a nezkreslený kontakt s respondenty, kteří byli ochotni zastavit se a vyplnit dotazník. Naprostá většina z nich měla další doplňující otázky a živě se zajímala o zkoumanou problematiku. Součástí tohoto bylo i případné objasnění velkého množství jejich dotazů, které jsem zodpověděl. Všem těm, kteří se na tomto průzkumu se mnou podíleli, upřímně děkuji.

Cíle práce se podařilo beze zbytku naplnit, neboť bylo dosaženo všech stanovených úkolů.

Resumé

Tématem práce je historie a současnost Celní správy České republiky. Práce je rozdělena na teoretickou, praktickou a závěrečnou část. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. V první jsou uvedeny zákony, na jejichž základě je novodobá Celní správa jako bezpečnostní sbor České republiky zřízena a jsou zde představeny její kompetence, včetně začlenění do systému státní správy. Druhá kapitola je zaměřena na historický vývoj celnictví na našem území od jeho počátků až do rozpadu Rakousko-Uherské monarchie v roce 1918, v kontextu evropských souvislostí a mocenských zájmů, s přihlédnutím k hospodářským a ekonomickým změnám. Třetí kapitola popisuje období vzniku Československé republiky, přijímání důležitých zákonných norem upravujících tuto problematiku ve společném státě Čechů a Slováků a podrobněji se i zabývá obdobím před druhou světovou válkou a obsazením naší země hitlerovským Německem, včetně všech důsledků, které tato okupace měla. Čtvrtá kapitola se pak zabývá rozvojem celnictví, finančnictví a ochrany trhu od poválečných let, až po moderní současnost, s důrazem na významné politické změny, určující další politický charakter našeho státu a podrobně popisuje i jednotlivé činnosti, které Celní správu České republiky v tomto směru charakterizují a jež vykonává. V praktické části jsou popsány cíle průzkumu, stanoveny hypotézy, vypracován dotazník určený pro výzkum, charakteristika souboru respondentů, metody organizace průzkumu a následné výsledky průzkumu a vyhodnocení hypotéz. Závěr podrobněji rozebírá výsledky provedeného průzkumu a z vyplývajících dat pak definuje potřeby a úkoly pro budoucnost týkající se nejen Celní správy České republiky, ale i celého souboru státních institucí.

Anotace

Bakalářská práce podává ucelený pohled na vývoj celnictví na území našeho státu, při respektování historických skutečností mající souvislost s tímto důležitým oborem lidského konání. Teoretická část bakalářské práce obsahuje vysvětlení základních pojmů a zabývá se podrobněji každou z významných skutečností zasahující do této oblasti. Jejím cílem je nejen budoucí využití jako metodické pomůcky, ale lze ji chápat i jako osvětu směrem k laické veřejnosti, jíž přibližuje nejen tradice tohoto odvětví, ale i úkoly a nové formy činností, které tento bezpečnostní sbor vykonává v době současné. V praktické části jsou shrnuty výsledky průzkumu, který byl proveden na náhodně vybraném vzorku respondentů. Cílem tohoto průzkumu je nejen zjistit základní znalosti občanů o Celní správě České republiky, ale také jejich názor na vnímání státní správy jako celku. Výsledky práce mohou být využity ke zlepšení mediální komunikace jednotlivých tiskových mluvčí Celní správy směrem k veřejnosti a zároveň mohou posloužit jako vodítko konkrétním projektům zaměřeným na tuto problematiku.

Klíčová slova

Celnictví, stát, Celní správa České republiky, veřejnost, bezpečnostní sbor, státní správa, tiskový mluvčí

Annotation

The Bachelor thesis gives an overview of the evolution of customs on our national territory, respecting historical events regarding this important aspect of human behavior. Theoretical part of the thesis contains the explanations of the fundamentals and engages in detailed description of substantial aspects of this area. The aim of the thesis is not only usage as methodical instrument, but we can also understand it as a tool for enlightenment of the general public, which introduces not only the traditions

of this sector, but also duties and new ways of operations, which is used by this security unit in the present day. The practical part includes the results of research, which was performed by asking randomly chosen respondents. The aim of the research was to map out the basic knowledge of citizens of the customs of Czech republic, and also take their perception of national customs as a whole. The results may be used to improve the medial communication of individual press agents of the customs towards the public and also serve as a tool for projects concerning this area.

Keywords

Customs, territory, Customs of Czech republic, general public, security unit, national customs, pres agents

Seznam použité literatury a informačních zdrojů

Právní předpisy, zákony a vyhlášky

1. Zákon č. 114/1927 Sb., *Celní zákon*
2. Zákon č. 36/1953 Sb., *Celní zákon*
3. Zákon č. 44/1974 Sb., *Celní zákon*
4. Zákon č. 13/1993 Sb., *Celní zákon*
5. Zákon č. 113/1997 Sb., *Novela celního zákona, zákona o nemocenském pojištění a jiných zákonů*
6. Zákon č. 353/2003 Sb., *o spotřebních daních*
7. Zákon č. 185/2004 Sb., *o Celní správě České republiky*
8. Nařízení Rady (EHS) č. 2913/1992, *celní kodex Společenství*
9. Vyhláška č. 200/2004 Sb., *o statistice vyváženého a dováženého zboží a způsobu sdělování údajů o obchodu mezi Českou republikou a ostatními členskými státy Evropských společenství*

Knihy, periodika, prezentace

10. BRODESSER, S. a kol. *Celnictví v Československu minulost a přítomnost*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1982, 360 s. ISBN 28-034-82

11. ČAPEK, J. Přednáška na téma *Historie celnictví*. Citováno na Základním celním kurzu, leden 2010.
12. HOLUB, O. *Stůj! Finanční stráž!* 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1987, 266 s. ISBN 28-103-87. 13/33
13. KÁRNÍK, M. *Celnictví se stalo neopominutelným atributem demokratického státu*. Clo douane, vydalo: Generální ředitelství cel, 1998, č. 1
14. LÁŠEK, R. *Jednotka určení SOS*. 2. díl, Praha: Codyprint, 2007, 278 s. ISBN 80-902964-8-3
15. LÁŠEK, R. *Jednotka určení SOS*. 3. díl, Praha: Codyprint, 2008, 335 s. ISBN 978-80-902964-9-7
16. MAREK, J. *Smrt v celním pásmu*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2000, 221 s. ISBN 80-85280-67-1
17. PANUŠ, J. *Kapitoly z celní historie*. Clo douane, vydalo: Generální ředitelství cel, 1998, č. 7
18. ŠOLC, J. *Podpalte Československo! Operace Perun*. 1. Praha: Merkur, 1991, 86 s. ISBN 51-769-91
19. *Celní správa České republiky*. Informační materiál, Praha: Generální ředitelství cel, 2008
20. *Prezentace Celní správy ČR*. Uvedeno na Základním celním kurzu leden 2010

Informace z internetu

21. <http://www.celnisprava.cz/cz/Stranky/default.aspx>, dostupné dne 10. 9. 2010

22. http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_II., dostupné dne 26. 9. 2010

23. <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/omezeni-prekazky-regulace/vseobecna-dohoda-o-clech-a-obchodu-gatt>, dostupné dne 9. 10. 2010

24. <http://www.celnisprava.cz/cz/statistiky/>, dostupné dne 15. 10. 2010

25. http://statorg.cmkos.cz/news/celni_unie-eu.html, dostupné dne 17. 10. 2010

26. <http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/kompetence/>, dostupné dne 18. 10. 2010

Přílohy

Seznam příloh

1. Zakládací listina Břevnovského kláštera (993) s výčtem celnic na našem území
2. Výnos císařovny Marie Terezie o placení mýta
3. Expozice muzea celnictví v Plzni (finanční úředník Rakousko – Uherského mocnářství)
4. Příslušníci Finanční stráže u hraničního sloupu ve Šluknovském výběžku (1936)
5. Znak Stráže obrany státu – SOS (1938)
6. Ničení hraničního sloupu Československé republiky českými Němci v roce 1939
7. Jednotka SOS u linie lehkého opevnění v Lužických horách – březen 1938
8. Titulní strana Celního sazebníku z roku 1947
9. Momentka z výkonu celní služby ze začátku osmdesátých let
10. Hraniční přechod v Rozvadově z konce osmdesátých let
11. Ochrana duševního vlastnictví a registrovaných známek v praxi
12. Velkokapacitní mobilní rentgen Celní správy ČR při kontrole vozidla
13. Víceúčelové služební motorové vozidlo
14. Služební vozidlo operující v systému výkonového zpoplatnění
15. Služební pes při záchytu velkého množství marihuany
16. Nepodařený pokus o propašování 16 kg. heroinu
17. Příslušníci Skupiny okamžitého nasazení při zatýkání nebezpečného zločince
18. Kontrola vozidla v systému výkonového zpoplatnění
19. Schéma organizačního uspořádání Celní správy ČR
20. Aktuální hodnostní označení příslušníků Celní správy ČR
21. Vzor služebního průkazu
22. Rukávový znak
23. Identifikační znak příslušníků Celní správy ČR
24. Symbol Celní správy ČR

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

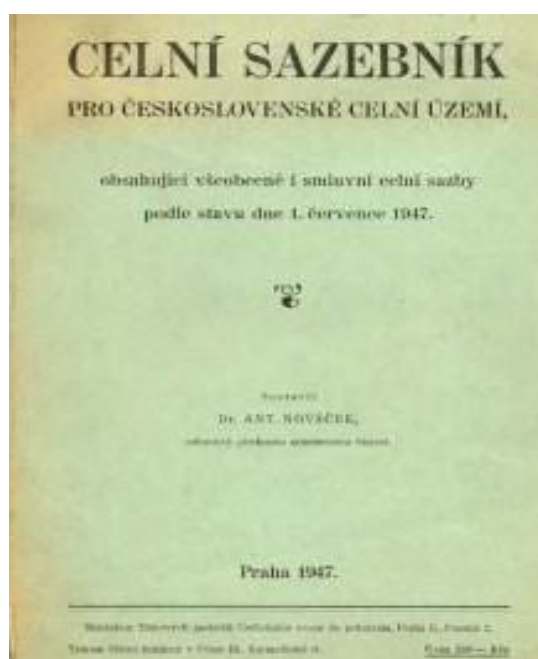
Příloha č. 6

Příloha č. 7

Příloha č. 8

Příloha č. 9

Příloha č. 10

Příloha č. 11

Příloha č. 12

Příloha č. 13

Příloha č. 14

Příloha č. 15

Příloha č. 16

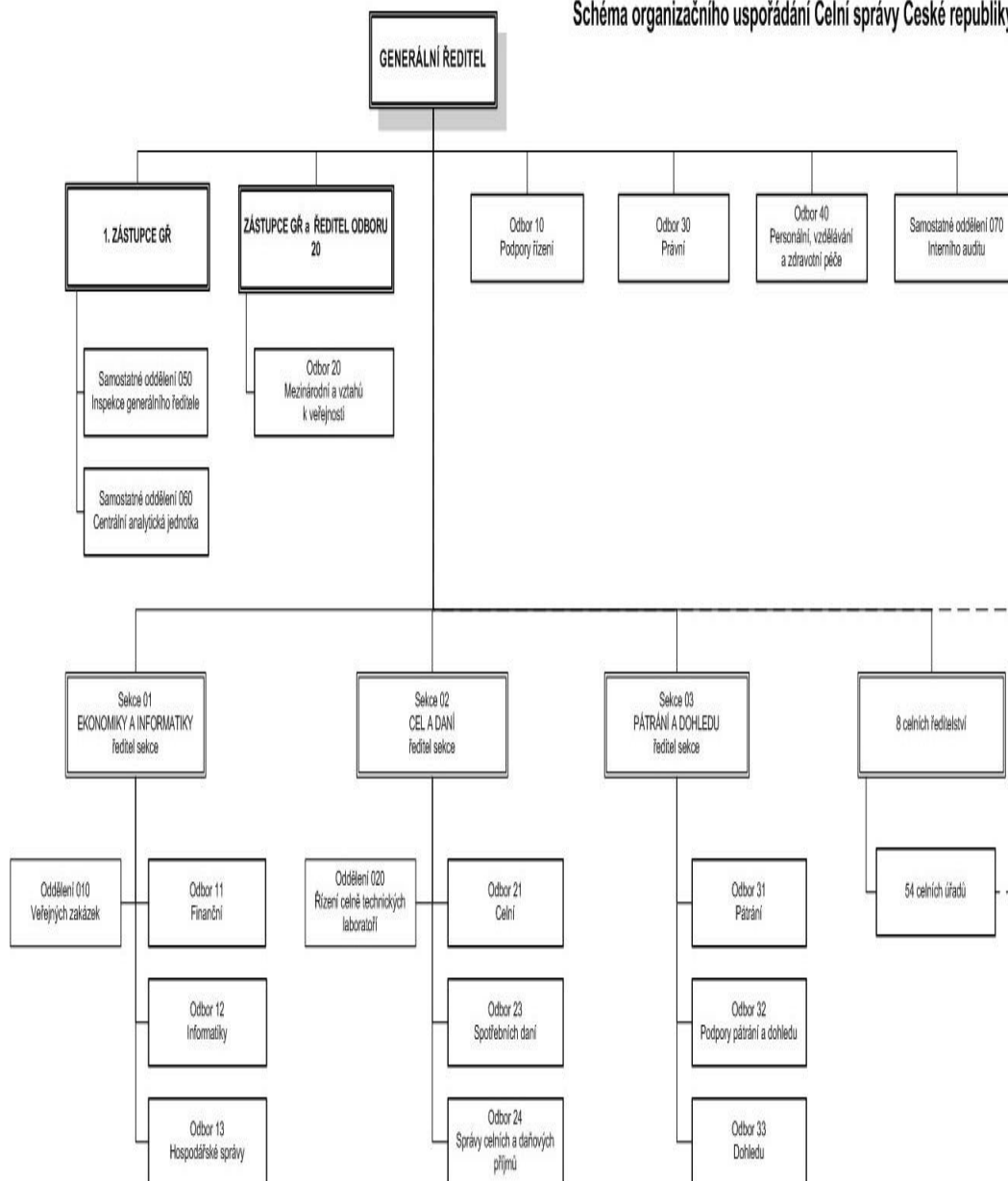
Příloha č. 17

Příloha č. 18

Příloha č. 1 k Organizačnímu řádu CS ČR
Schéma organizačního uspořádání Celní správy České republiky k 1.8.2007

Vzory hodnostního označení příslušníků Celní správy České republiky		
rotný	strážmistr	nadstrážmistr
		
podpraporčík	praporčík	nadpraporčík
		
podporučík	poručík	nadporučík
		
kapitán		
		
major	podplukovník	plukovník
		
brigádní generál	generálmajor	generálporučík
		

Příloha č. 21

Příloha č. 22

Příloha č. 23

Příloha č. 24

